

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

ИЗЛАЗИ ДВА ПУТ СВАКОГ МЕСЕЦА У СВЕСКАМА ОД 3 И
ВИШЕ ТАБАКА. ЦЕНА ЈЕ: ЗА СРБИЈУ 12 ДИНАРА, А ЗА ЦРНУ
ГОРУ, БУГАРСКУ, БОСНУ, ХЕРЦЕГОВИНУ, АУСТРО-УГАРСКУ,
РУМУНИЈУ И ТУРСКУ 15 ДИНАРА НА ГОДИНУ.

ПРЕТПЛАТА СЕ ПЛАЋЕ
УПРАВИ
КР.-СРП. ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ,
А РУКОПИСИ УРЕДНИШТВУ.

III и IV СВЕСКА У БЕОГРАДУ 15. и 28. ФЕБРУАРА 1885. ГОДИНА VI

УКАЗИ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

Његово Величанство Краљ благоволео је, на предлог министра просвете и црквених послова, указом својим од 16. Фебруара ове год. оставити :

у министарству просвете и црквених послова :

Д-ра Никољу Ј. Петровића, секретара прве класе, за референта за основну наставу ;

Живојина П. Симића, секретара друге класе, за секретара прве класе.

Његово Величанство Краљ благоволео је, на предлог министра просвете и црквених послова, на основу чл. 7. закона о уређењу Главнога Просветнога Савета и с обзиром на чл. 71. закона о основним школама, указом својим од 25. Фебруара ове године оставити :

Д-ра Никољу Ј. Петровића, референта за основну наставу, за члана Главног Просветног Савета.

Његово Величанство Краљ благоволео је, на предлог министра просвете и црквених послова, указом својим од 28. Фебруара ове године, решити :

Да се Божидару Прокићу, супленту београдске гимназије, уважи оставка, коју је поднео на државну службу.

Постављења хонорарних професора Велике школе

АКТОМ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА
од 31. Јануара о. г. постављени су :

у великој школи :

Г. Лазар Павловић, капетан I класе, за хонорарног професора Војне Администрације ;

Г. Јован Ковачевић, капетан I класе, за хонорарног професора Познавања оружја ;

Г. Милан Михаиловић, капетан II класе, за хонорарног професора Ратне службе ;

Г. Боривоје Нешић, поручик, за хонорарног професора Војне фортификације ;

Г. Обрен Миливојевић, поручик, за хонорарног професора Борења.

Постављења и разрешења од дужности наставника средњих школа

АКТОМ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

I Постављени су:

у ЛЕСКОВАЧКОЈ НИЖОЈ ГИМНАЗИЈИ:

Г. *Петар Бакић*, бивши предавач, за предавача 31. Јануара о. г.

у ЗАЈЕЧАРСКОЈ НИЖОЈ ГИМНАЗИЈИ:

Г. *Лазар Живковић*, техничар, за учитеља цртања и лепог писања 4 класе, 1. Фебруара ове год.

II Разрешени су:

у ВРАЊСКОЈ НИЖОЈ ГИМНАЗИЈИ:

Г. *Андрија Стојићковић*, предавач, 4. Фебруара о. г., пошто је постављен за пореског надзорника.

у КРУШЕВАЧКОЈ НИЖОЈ ГИМНАЗИЈИ:

Г. *Панга Милановић*, предавач, 11. Фебруара о. г., због судске осуде.

Постављења и разрешења од дужности управитеља основних школа

АКТОМ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

I Постављени су:

Г. *Антоније Кимчиановић*, учитељ III разреда I одељења, за управитеља женске школе у Пожаревцу, 26. Јануара о. г.;

Г. *Марко Антоновић*, учитељ I и II разреда основне школе на Јалији у Београду, за управитеља дорћолских и јалијских основних школа, 4. Фебруара о. г.;

Г. *Јован Пошовић*, учитељ III и IV разреда школе бањске, у алексиначком округу,

за управитеља бањских школа, 5. Фебруара о. год.;

Г. *Никола Цветковић*, учитељ III и IV разреда школе у Новом Хану, округ књажевачки, за управитеља школе новоханске, 5. Фебруара о. г.

II Разрешен је:

Г. *Драгутин Толића*, управитељ основних школа на Дорћолу и Јалији, 4. Фебруара о. г.

Постављења, премештаји и разрешења од дужности наставника основних школа

АКТОМ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

I Постављени су:

у АЛЕКСИНАЧКОМ ОКРУГУ:

Г. *Јован Пошовић*, бивши учитељ, за учитеља III и IV разреда школе у Бањи, 1. Фебруара о. г.

у БЕОГРАДСКОМ ОКРУГУ:

Г. *Паун Милекић*, бивши учитељ, за привременог учитеља школе рушањске, 16. Јануара о. г.

у ВРАЊСКОМ ОКРУГУ:

Г. *Константин Дражић*, учитељски кандидат, за привременог учитеља школе у Првонегу, 23. Јануара о. г.

у ЈАГОДИНСКОМ ОКРУГУ:

Г. *Срећко Бурић*, бивши учитељ, за учитеља школе обрешке, 1. Фебруара ове године.

У КИВАЖЕВАЧКОМ ОКРУГУ :

Г. *Василије Ивановић*, за заступника учитеља I и II разреда мушке школе у Новом Хану, 31. Јануара о. г.

У ПОЖАРЕВАЧКОМ ОКРУГУ :

Г. *Антоније Чоашевић*, бивши учитељ, за привременог учитеља школе у Трновци, 26. Јануара о. г.;

Г-ђица *Милева Краљевачка*, учитељска кандидатка, за заступницу учитеља школе у Брежанима, 15. Јануара о. г.;

Г-ђица *Томанија Гајићева*, учитељска кандидатка, за заступницу учитеља I разреда школе смољиначке, 7. Фебруара о. г.

У СМЕДЕРЕВСКОМ ОКРУГУ :

Г. *Петар Божић*, бивши учитељ, за привременог учитеља школе у Вранову, 26. Јануара о. г.

У ЧАЧАНСКОМ ОКРУГУ :

Г. *Максим Петровић*, бивши учитељ, за учитеља III разреда основне школе у Краљеву, 7. Фебруара о. г.

II Премештени су:

У ЈАГОДИНСКОМ ОКРУГУ :

Г. *Владимир Јосифовић*, заступник учитеља школе обрешке, у Белушић, 2. Фебруара о. г.

У КРАГУЈЕВАЧКОМ ОКРУГУ :

Г-ђица *Илинка Јовановићева*, учитељица основне школе лишанске, округа чачанског, у I разред мушке школе рачанске, 7. Фебруара о. г., по молби.

У ПИРОТСКОМ ОКРУГУ :

Г. *Харитон Поповић*, привремени учитељ школе суковске, у Велику Лукању, 31. Јануара о. г., по потреби.

У ПОЖАРЕВАЧКОМ ОКРУГУ :

Г. *Симо Јеротић*, учитељ школе општрељске, округа црноречког, у Кулу, 23. Јануара о. г., по потреби;

Г. *Настас Протић*, учитељ сва четири разреда школе смољиначке, у II, III и IV разред исте школе, 7. Фебруара о. г., по потреби.

У ЦРНОРЕЧКОМ ОКРУГУ :

Г. *Арсеније Илић*, привремени учитељ школе мајданпечке, у I разред школе злотске, 1. Фебруара о. г., по потреби.

III Разрешени су:

У АЛЕКСИНАЧКОМ ОКРУГУ :

Г. *Павле Красић*, учитељ III и IV разреда школе бањске, 28. Јануара о. г., по молби.

У БЕОГРАДСКОМ ОКРУГУ :

Г. *Тодор Костић*, учитељ школе ринањске, 4. Фебруара о. г., пошто је постављен за пореског надзорника.

У КРАЈИНСКОМ ОКРУГУ :

Г. *Крста Видаковић*, заступник учитеља школе подвршке, 2. Фебруара о. г., пошто је напустио дужност.

У НИШКОМ ОКРУГУ :

Г. *Антоније Петровић*, учитељ I разреда III одељка мушке школе у Нишу, 4. Фебруара о. г., јер је постављен за пореског надзорника.

У УЖИЧКОМ ОКРУГУ :

Г. *Милован Радуловић*, привремени учитељ III разреда мушке школе у Пожези, 11. Фебруара о. г., по молби.

У ЧАЧАНСКОМ ОКРУГУ :

Г. *Димитрије Петровић*, учитељ III разреда школе у Краљеву, 4. Фебруара о. г., пошто је постављен за пореског надзорника.

РАСПИСИ

МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

I

Свима начелништвима и управи вар. Београда и Мајданпека

По последњој алинеји чл. 23. закона о основним школама од 31. Децембра 1882. године, дужан је сваки школски одбор шилати министру просвете и црквених послова кратак годишњи извештај о стању школске касе и њезиним рачунима. И неки су школски одбори држали се тог закона и чинили своју дужност, а други опет нису никако. Али и они, који су извештавали министра о овим рачунима, нису вршили тај посао у оном времену кад треба, нити на начин практичан у смислу самог закона.

С тога сам се нашао побуђен наредити о тој ствари ово што иде:

1. пошто се рачунска година почиње 1. Новембра, а свршује се крајем Октобра сваке године, то ће се сваки школски одбор постарати, да своје школске рачуне склопи до 15. Новембра, и да ми их пошље до краја истог месеца;

2. од тих рачуна има се послати само извод, и у њему ће се назначити: а) главна цифра приноса и главни извор тог приноса; б) главна цифра издавања и, поред тога, одвојено колико је од тога потрошено само на учила. Све остало назначиће се укучно, а не свако за се;

3. ова наредба вреди како за ову — 1885. годину тако и у напредак. А што се тиче школских рачуна од прошле — 1884. године, мило ће ми бити, ако ми се пошљу и ти рачуни до краја Фебруара ове године, и то у облику као што је напред

казано, али разуме се по себи, почев од 1. Новембра 1883. па до 1. Новембра 1884. године.

ПБр. 1085.
29. Јануара 1885. године,
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова,
Ст. Д. Поповић

II

Свима средњим школама

Услед покренутог питања Главни Просветни Савет одлучио је, и ја сам усвојио одлуку да се у средњим школама предаје музика засебно са два часа недељно, а потно певање засебно са два часа недељно.

Саопштава се ова измена у наставном плану и тој школи с препоруком да се тако од сад поступа.

ПБр. 1207.
4. Фебруара 1885. године,
Београд.

Министар
просвете и црквених послова,
Ст. Д. Поповић

III

Свима средњим школама

Многа се преписка води због садање таксе коју ваља да плате они који добијају периодску повишицу.

Па да би се то избегло, потребно је да сваки наставник с пријавом за повишицу која није у спору, пошље у једно исто

време и марку од 20 динара, за уверење које ће му се на то издати, а на пријави ће прилепити одмах марку од 20 пара динарских.

Таксу од 20 динара дужни су послати сви они који још немају пету периодску повишицу, а за пету плаћа се такса од 50 динара у маркама.

Ово да се јави свима којих се тиче и ове ће се наредбе држати и све старешине школе.

ПБр. 1524.

9. Фебруара 1885. године,
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова,

Ст. Д. Јоповић

Записник Главног Просветног Савета

САСТАНАК ССХLVII

17. Октобра 1884. у Београду.

Били су: потпредседник архим. Н. Дучић; редовни чланови: Јосиф Пецић, Свет. Вуловић, Љуб. Ковачевић, В. Козаран, Драг. Плајел; ванредни чланови: Ј. Борђевић, Дим. С. Јовановић и П. Никетић.

Пословођа Жив. П. Симић.

I

Прочитан је записник 246 састанка.
Примљен је.

II

Прочитано је писмо г. министра просвете и црквених послова ПБр. 10835. којим тражи мишљење Главног Просветног Савета о томе, да ли би, као што један старешина средње школе предлаже, било уместо повећати број часова у средњим школама за музику и певање, и наредити да ученици које савет професорски избере морају учити те вештине.

Упућено је на мишљење наставном одбору.

III

Прочитано је писмо г. министра просвете и црквених послова ПБр. 11229. од 10. о. м. којим тражи мишљење Главног Просветног Савета о томе да ли би, као што предлаже министарски изасланик који је присуствовао учитељским испитима у Вишој женској школи, требало за учитељски испит у тој школи учинити да једну групу чине историја српска и општа, а једну земљопис општи и српских земаља.

Упућено наставном одбору на мишљење.

IV

Саслушан је реферат наставног одбора о уједначењу оцена из владања у свима средњим школама, и по предлогу г. Вуловића и г. Борђевић усвојено је ово:

Владање ученика — ученица — у свима средњим школама бележи се оценама: добро и лоше. Лоше владање бележи се ученицима, који су за време, за које им се оцена даје, били кажњени саветском одлуком, или два пут затвором од разредног старешине или директора. Поред оцене лошег владања стављаће се увек зашто је ученик таку оцену добио (због несташлука, упорства и т. д.) а у школској сведојби или уверењу стављаће се увек у место „лоше владање“ само ово: кажњен или кажњиван због упорства, недолажења у школу и т. д. Свима осталим ученицима — ученицама — стављаће се само: владао се — владала се — добро.

V

Прочитан је реферат г. Дим. Јосифа о „Помоћници српској граматичи у основној школи,“ од Жив. П. Симића који гласи:

Главном Просветном Савету

Рукопис г. Живојина Симића за књижицу „Помоћница српској граматичи“ прву књижицу разгледао сам, и нашао сам да је врло zgodна ручна књига за ђаке, а нарочито тамо, где учитељ има поред I разреда још који разред, и тамо, где деца не доносе од куће у школу правилан говор.

Књижница је израђена врло *брижљиво* и *wwwобазриво* према наставном програму, и с тога је ја могу најтоплије препоручити за ону сврху, којој је намењена.

Имао бих само приметити, да се *имена исмена* не уче у I и II, него тек у III разреду, с тога бих препоручио, да се та имена изоставе; ну пошто се лекције не могу обележити бројевима, да се задрже писмена место бројева.

Био сам тако слободан, те сам три припримедбице пребележио на самом рукопису (стр. 1, 2 и 13).

За разликовање самогласника и сугласника чини ми се да је незгодно објашњено (Г и Ђ стр. 15.), јер се и пискави сугласници могу отезати. Мислим да је боље, да се ова разлика утврди при растављању речи на слоге. Ту ће се изабрати речи, у којима има слогова од *једнога гласа*, и слогова од *два, три гласа*. (А-ца, А-на, о-ко и т. д.) Из више примера, деца ће се уверити, који *гласови* могу стајати *сами*, а који *стоје су* једним од оних гласова.

На завршетку треба извести и утврдити: Шта су (или управо *које су*) *реченице*; да се реченице могу *раставити* на *речи*, а речи на *слоге* и гласове; да се из *гласова спајају слогови*, из *слогова* постају речи, из *речи* реченице, а из реченица *говор*; разлика између *гласа* и *слова*.

16. Октобра 1884 год.
у Београду.

ДИМИТРИЈЕ ЈОСИЋ,
проф. учит. школе.

Главни Просветни Савет сложио се с мишљењем референта и одлучио је;

Да се I књига „Помоћнице српској граматици у основној школи“ одобри да се употребљава у основној школи као помоћна ручна јачка књига.

VI

Пословођа је саопштио да г. *Јован Борђевић* не може да се прими да прегледа немачке граматике од *Ст. Чугурића* и *Вл. Малше*, јер он се не бави граматицом, него литературом немачком, а други референт да је постао министар, и с тога не може рефе-

ровати о истима. Тако исто саопшти да г. *Др. Н. Петровић* не може да се прими да реферује о „Српчету.“ Услед тога одлучено је:

Да поменуће немачке граматике прегледају г.г. *Јов. Миодраговић* и *Момчило Иванкић*, а за „Српче“ да је довољно да реферује сам други референт, који је одређен раније.

VII

Читан је програм из географије за средње школе, који је саставио г. *Ј. Борђевић*.

Примљен је програм за I разред у опште и у појединостима.

С тим је састанак закључен.

САСТАНАК ССXLVIII

24. Октобра 1884. год. у Београду

Били су: Председник *Дим. Пешић*; потпредседник *архим. Н. Дукић*; редовни чланови: *Ј. Пешић*, *Св. Вуловић*, *Драг. С. Милутиновић*, *Љуб. Ковачевић*, *В. Козарац*, *Драг. Плајел*, *д-р Л. Стефановић*; ванредни чланови: *Јов. Борђевић*, *Дим. С. Јовановић* и *П. Никетић*.

Пословођа *Ж. П. Симић*.

I

Прочитан је записник 247. састанка. — Примљен је.

II

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова*, ПБр. 11644 од 24. о. м., којим позива Главни Просветни Савет, да прегледа сведоцбу г. *Борфа Стојковића*, и да каже, има ли он квалификацију за предавача у нашим средњим школама.

Одлучено је: Да г. *Стојковић* има врло добру квалификацију за предавача природно-математичких предмета у средњим школама.

III

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова*, ПБр. 11687, од 24. о. м., који је гласи:

Главном Просветном Савету

Један од мојих претходника решио је у почетку ове године да се закрати издавање хонорара, које је дотле било уобичајено, онима, који прегледају и оцењују школске

књиге, рукописе и друга књижевна дела по иницијативи Главног Просветног Савета или министровој. И тако од 4. Јануара пр. г. па до данас није нико могао бити награђен за прегледање књига због ове забране.

С обзиром на важност тог посла и на велики труд, који се око прегледања књига готово највише од стране наставника чини и с погледом и на њихову моралну одговорност за дела, која им се шиљу на оцену, ја сам се нашао побуђен решити у име интереса савршенијег рада на школској књижевности: да од данас горња обустава престане и да се прегледачима горе поменутих предмета у напредак издају награде на начин као и пре тога.

Част ми је ово наређење саопштити и Главном Просветном Савету ради његовог знања и управљања.

Министар просвете и црквених послова

СТЕВ. Д. ПОПОВИЋ

Примљено је к знању.

IV

Г. *Нешкић* и г. *Милутиновић*, реферовали су о сведоџбама г. Јована Сплихала и г. Косте Јовановића.

Одлучено је већином гласова: Да г. Сплихал има квалификацију за предавача јестственице, Физике и Немачког Језика, а са пет противу пет гласова, да г. Јовановић има квалификацију за предавача природних наука у средњим школама.

V

Прочитан је реферат г. *Срете Стојковића* о рачуници г-ђе *Вуловићке*, који гласи:

Главном Просветном Савету

Одликван Саветским поверењем, одређен сам за референта *Рачунице А. Малинина* и *К. Буренина*, коју је превела г-ђа Милка Свет. Вуловића, с нарочитим питањем: може ли се она употребити за ученице више женске школе, за коју је цел и намењена. Па пошто сам дело с пажњом прегледао, част ми је поднети Савету извештај.

Већ сам једном имао прилику, да о овој Рачуници јавно изнесем своју оцену — у

„Раду“ за 1881. год. — Па мишљење, које тада стекох о њој, остаде у главном непромењено и сада, кад сам по жељи Главног Просветног Савета проучио њене одељке с већом пажњом, имајући времена и прилике, да — као наставник рачунице у оvd. учитељској школи — при настави опробам неке од тих одељака. Бићу слободан, да то своје мишљење изнесем.

Морам одмах напоменути, да ми је непознат досадањи наставни програм за Рачуницу у вишој женској школи, и да ли садањи програм одре.ен за ниже разреде средњих школа, важи и за женску школу. Но баш кад би за ту школу и постојао други програм, мислим, да се он не може много разликовати од програма за остале средње школе, нарочито у употребљеном материјалу. С тога ћу на томе и основати своје мишљење.

Руковођен тиме, морам признати, да је ова Рачуница, оваква каква је, доста неудесна за цел, коју јој је г-ђа Милка одредила. Та се неудесност опажа како у изради појединих одељака, тако и у самом распореду употребљеног материјала.

За ову Рачуницу не може се баш позитивно рећи, какав јој је карактер, за какву су је цел спремали сами писци, да ли је она требала да буде практична Рачуница, лако схватљива за њено изучавање, или је требало да задржи више научни тип. Она има и једнога и другога у себи, а ни једно ни друго није потпуно изведено. Она је управо мешавина практичне Рачунице и Аритметике као науке. Из овога изводим, да писци нису ни спремали ову књигу за то, да послужи као ручна књига ученицима средњих школа. Пре би се могло мислити, да су они хтели дати наставницима градиво за наставу, казујући у исто доба и пут, којим се треба послужити у обрађивању појединих одељака и у извођењу рачунских правила и рачунања.

У колико има основа овакво мишљење, може се видети из ових података:

I Први одељци ове књиге придобијају за се. Добра израда њихова, постојано и лако увођење у поједине истине, удесан метод, по коме се унапред тумаче и решавају примери из живота, па се тек после из њих изводе правила и дефиниције рачунских врста, чист и леп језик, којим се јасно исказују радње и

правила, — све су то, без сумње, добре стране ове књиге. Али нам се чини, да у тим одељцима — о усменом и писменом бројању, и о рачунању с целим бројевима — има и неке сувишности. Они су управо многим, често и непотребним објашњавањем, развучени и толико пространи, да само они запремају трећину целе књиге; док се доцнији одељци прелазе у ограниченијем обиму и онде, где је баш потребно веће објашњавање.

Мишљења сам, да школски учебник, сем доброг метода и јасног извођења, треба да буде што груписанији, како би ученици, уз лако савлађивање, имали пред собом добар преглед, везу и подударање или разликовање појединих радова и правила. Објашњавања при извођењу писменог рачунања морају се на више места оставити наставницима и њиховом раду у школи. Само ни у томе не би ваљала крајност, као што није добра ни у супротном смислу. Неке измене с овог гледишта, могле би учинити ову књигу добром.

II Доказ, да ова Рачуница има у многоме и научни тип, и да је могла бити пре спремана за наставнике, него за ученике, мислим да ће бити овај:

Нема сумње, да у школски учебник не би требало да улази оно, што ученици по својој спреми и развијености не би могли разумети, или што им се никако не би ни могло објашњавати. Овде је пак доста велики број таквих ствари. За разумевање многих места потребно је извесно знање из Алгебре, а посебице, добро познавање алгебарских операција с општим бројевима и изразима, познавање закона степеновања, кореновања, па чак и логаритмовања. За потврду тога навешћу неколико примера.

а) На место одређених бројева — цифара — често се увлаче у рачун алгебарски бројеви — писмена — и алгебарски знаци, а међу тим, њихово значење није објашњавано. Ово је нарочито чињено у доцнијим одељцима.

б) У одељку „*V Делмоци*“ прелазе се нека правила и теореме, којима у нижој аритметици или нема места, или су неударно и непрактично извођене улетањем алгебарских операција.

Тако нпр. на стр. 154. стоји: „Ево још једнога пута, који показује, докле треба радити дељење, да би дознали, да ли је дани

број основни или сложен. По што је неки број $a = \sqrt{a} \cdot \sqrt{a}$, то ако би се a делио бројем $> \sqrt{a}$ т. ј. $>$ од његова целог дела, он би се морао поделити бројем $<$ целог дела \sqrt{a} ; дакле део \sqrt{a} преставаља границу, до које треба радити пробу“, и т. д.

Даље, све теореме о бројевима, које почињу од стр. 179. па се свршују на стр. 193. о дељивости бројева, показују то још боље. Н. пр.:

„Теорема 1. ако неколико бројева, a, a_1, a_2 , дељењем једним бројем p , дају остатке r, r_1, r_2 , то ће се, делећи са p збир тих бројева, добити такав исти остаток, какав би се добио дељењем p збира пређашњих остатака $r + r_1 + r_2$. Означивши са q, q_1, q_2 количнике добијене дељењем a, a_1, a_2 , са p , имаћемо

$$a = pq + r, \quad a_1 = pq_1 + r_1, \quad a_2 = pq_2 + r_2$$

Сабравши ове једначине, добићемо:

$$a + a_1 + a_2 = p(q + q_1 + q_2) + r + r_1 + r_2 \text{ итд.}$$

Такав рад и такви изрази налазе се у свима теоремама, које су у том одељку поређане. Тако се нпр. у „Теорема Фермата“ добија оваква једначина:

$$N = a_1 (10^{p-1} - 1) + a_2 (10^{2(p-1)} - 1) + \dots + a_m (10^{m(p-1)} - 1) + a_0 + a_1 + a_2 + a_3 + \dots + a_m.$$

На такве су и оне теореме о разломцима на стр. 208. и 209.

На стр. 267. прелазе се „Бројеви ирационални“, где се казује, да су $\sqrt{2}$ и $\sqrt[3]{4}$ такви бројеви.

в) Докле је ово до сада, што показах, штампано ситнијим писменима, што би у школској књизи ваљда значило, да је намењено наставницима, а да се за ученике може изостављати, докле се код сразмера и других одељака после сразмера изводе на исти начин правила крушно штампана. Тако је на странама: 295., 296., 297., 298., 299., 300, 302. и 303 Да наведем одатле један пример (ст. 302).

Средњи аритметички број двају бројева увек је већи од средњег геометријског броја међу њима.

„Ради доказа да узмемо два броја a и b ;

средњи аритметички број њихов је $= \frac{a+b}{2}$

да би нашли средњи геометријски број међу њима, треба решити сразмеру $a : x = x : b$, од куда

$$x^2 = ab; \quad x = \sqrt{ab}$$

„Извесно је, да је квадрат свакога броја величина *позитивна*, дакле

$$(a-b)^2 > 0 \quad \text{или} \quad a^2 - 2ab + b^2 > 0$$

„Додавши обама деловима ове *неједначине* по $4ab$, добићемо

$$a^2 + 2ab + b^2 > 4ab \quad \text{или} \quad \frac{a^2 + 2ab + b^2}{4} > ab$$

„Ако *извучемо квадратни корен* из оба дела, паћи ћемо:

$$\frac{a+b}{2} > \sqrt{ab},$$

што је и требало да се докаже“.....

Ово одиста неће бити спреmano за такве ученике, којима пре тога није ништа објашњено, нити се сматра за нужно објашњавати о позитивности и негативности бројева, о значају неједначина, о квадрисању бинома, о извлачењу квадратних корена....

Тако се исто код сложеног интересног рачуна изводи општи образац:

$$x = a \left(\frac{100+p}{100} \right)^t$$

где се за одређивање појединих количина, a , t , p и x употребљује *логаритмовање*. Нпр. (стр. 327.).

„Да би одредили t , логаритмоваћемо оба дела:

$$\log x = \log a + t \cdot \log \left(\frac{100+p}{100} \right)$$

одкуда је:

$$t = \frac{\log x - \log a}{\log \left(\frac{100+p}{100} \right)}$$

А за p изводи се образац:

$$p = 100 \left(\sqrt[t]{\frac{x}{a}} - 1 \right)$$

Све ово довољно потврђује моје мишљење, да овакво излагање и доказивање правила, оваква извођења општих образаца, не могу никако бити подесни за ученике средњих школа, па ни за ученице ма ког разреда више женске школе.

III. II распоред је у овој књизи доста неуредан. Он се у многоме разликује од распореда у програму за ниже разреде средњих школа. Баш и кад не бих узимао у рачун тај програм, мане су очевидне. Да покажем то:

Главни одељци овако су распоређени: после основних врста рачунања *целим бројевим* долазе *сложени именовани бројеви*, где се поред других различних мера говори и о *метарском систему*; за тим се прелази на *делиоце, разломке, десетне разломке, размере* и *сразмере*, па најпосле и *правила тројна*.

Место сложених бројева, а нарочито *метарског система*, не одговара ни мало месту *десетних разломака*. Прелазити метарске мере онда, кад се још не познају десетни разломци, т. ј. њихов основ, па дакле, кад се оне не могу никако ни примењивати у рачунању без тога, — нема ни потребе, нити се може правдати, па било ма на какав начин. Метарским је мерама природно место после десетних разломака; а то би место било боље и за одељак о сложеним бројевима.

Па и место самих десетних разломака могло се подесије и практичније изабрати; *одмах после рачунања целим бројевима*. Истина је, да се и данас често налазе учебници, у којима је учињен овакав распоред: десетним разломцима, какав је и у овој књизи једино ваљда с тога, што се и њихов постанак тумачи као и постанак обичних разломака. Рачунање пак с десетним разломцима не тумачи се онако, као и рачунање с обичним разломцима, већ као и рачунање с целим бројевима. Десетни разломци управо и представљају продужени закон склапања и писања целих бројева; тако нпр. у броју 333.333 свака доцнија цифра непрестано значи 10 пута мањи број од цифре пред њом. II, кад се већ код целих бројева мора објашњавати десетни склоп, онда је не само практичније, него и природније показати тај исти склоп и код десетних разломака, или упоредо, или одмах после целих бројева. Сем тога, правила

и радње целих бројева потпунце се пренесе и на десетне разломке, па ће ту бити и схватљивије него код обичних разломака. Тумачити десетне бројеве као разломке и увршћивати их поред разломака, а рачунати с њима као с целим бројевима, може доводити ученике у забуну. Тако исто било би удесније називати их десетни бројеви него разломци, дакле онако, као што и Французи чине: „*les nombres decimaux*“, јер немају ни облика онаквог, какав је код обичних разломака.

Поред онога, што напоменух о метарском систему, додаћу још ово. Нема сумње, да би требало на метарске мере обратити велику пажњу, а нарочито на рачунање с њима и на упоређивање са старим важнијим мерама. Овде се то прелази у најкраћем обиму, и то само: јединице са својим деловима и множи-нама. Колико им је мало пажње поклоњено, види се из тога, што је одељак о њима ограничен на две стране, рачунајући ту и 19 реди кратке историје њихове, и што је све о метарским мерама штампано ситним писменима, док су старе мере дужина, површина и запремина, мере трговачке робе, мере течности, назира, новаца, па чак и апотекарске мере, штампане крупније, онако као и цео текст. О рачунању с метарским мерама, као и о њиховом претварању у друге мере, и обрнуто, нема ни помена.

Мислим, да ће ово досада бити довољно за потврду мога мишљења: да је ова рачуница, овако израђена, неодесна, да послужи као ручна књига за ученице више женске школе.

Али, нека ми је слободно приметити, она би се могла лако и удесно прерадити за ту жељ. На првом месту требало би подесити у њој онакав распоред, какав је у програму, одређеном за гимназије и реалке; затим опширна објашњавања о усменом и писменом бројању и радњама код целих бројева, мало сузити а више систематисати; изоставити све, што се ученицима не би могло објашњавати, а нарочито оне теореме, за које је потребно знање више аритметике и алгебре; у засебном одељку обрадити опширније метарски систем мера, а нарочито унети повећи број задатака за рачунање с тим мерама; и, поред сваког главнијег одељка, нарочито поред одељака правила тројних — где се рачунају

и интересна и друштвена правила — додати извесан број задатака за вежбања.

Кад би се на такав начин прерадила ова рачуница, поред практичног и јасног метода у извођењу правила и рачунских појмова, и поред чистог и лепог језика а подесне терминологије, била би добит за школску литературу, па бих је тада и могао препоручити не само за ученице женске школе, већ и за ученике нижих разреда свију средњих школа. А без овога — њоме би се истина могли лепо користити учитељи и учитељице основних школа, као и наставници рачунице средњих школа — али као школска, ручна књига ђачка, не би се могла удесно употребити.

25. Новембра 1883 г.

Београд.

Ср. Ј. Стојковић
профес. математ. у београд. гимн.

Пошто је други рефернат престао бити у положају да реферује, то је по овом реферату. Одлучено:

Да се ова књига препоручи за књижице основних школа, а ако се поправи и дотера по примедбама референтовим, може се одобрити за учебник у вишој женској школи.

За реферат одређено је 40 динара.

V

Прочитан је реферат г. Никетића о књижици „Школски врт у селу,“ који гласи:

Главном Просветном Савету

Прегледао сам књигу: „Školski vrt u selu,“ коју ми је Главни Просветни Савет дао на оцену, и част ми је о истој поднети своје мишљење.

Ова је књига подељена на неколико делова, и говори: О Вртарству, Винарству и Пчеларству, претресајући сваки део с великом марљивошћу и практичношћу, а цело ово казивање објашњује се сликама у самом тексту. Ова би књига за наше прилике била врло удесна са много страна, а нарочито за моралну и угледну страну наше омладине, која се по школама учи и васпитава.

У школском врту наша омладина навикла би се још из малена раду и реду, будила би

вој се љубав за природне испите, оплемењивавао срце и изоштравао укус. Сем овог, наша омладина научила би се у школском врту и практичном раду: *земљорадње*, па би доцније и сама тако радила, кад изађе испод школског слемена, и најзад, што би се остали свет, гледајући како се вртарство, виноградарство и пчеларство ради у школском врту, отуд црпао много што шта доброга. Како нас мора ожалостити, кад видимо да наш земљорадник, код своје родне и плодне земље, тражи од баштована да купи наприке, лука, краставаца и т. д. а све ово треба да уради на својој земљи, у свом врту, али му за ово недостаје: *радних, вештих и неуморних* руку!

Из свих ових побуда, ја бих ово дело најтоплије препоручио Главном Просветном Савету да га прими, и не само то, већ још да умоли г. министра просвете, да препоручи сеоским учитељима, да колико је год више могуће, обратe пажњу на школски врт, и да им ово служи за олакшицу при давању оцене. Нарочито би ово учинио зато, што после сваког одељка, има патриотских подстицања на рад у школском врту, као: „Народној је школи најсветија задаћа, да узгоји радан народ, да децу задане љубављу за рад, те да ју практично упозна с најпотребнијим пословима. А то ће се постићи добро уређеним вртом,“ или „Колико је у нас пусти, необрађене земље, која у небо ваши човече, обради ме! Али тога гласа не чује сељачко ухо, то чује етичко срце!“

Али у овој књизи има на жалост две махне, које јој ову велику вредност одузимају, на име: што је штампана *латиницом*, а после друга још много већа, што у књизи има много неразумљивих и скованих речи, које омећу и отежавају разумевање саме ствари. Речи: „Лагва“ (стр. 7), „брандуза“ (стр. 27), „чреса“ (стр. 28), па после: „потуљак“ „брајде“, „цвјетача“, „штрбка“ „цикла“ и још многе друге, тако су неразумљиве, да кваре цео смисао разумевања. Тако исто има и читавих реченица, као: „Врт се раздијели у сјемениште и повртник“ (стр. 14), „вршну младицу“ (стр. 30), „патуљасте воћке“ (стр. 43), „воћке уз брајде“ (стр. 55), „сађење и негововање потуљака и брајда“ (стр. 69) ит.д

— И само из ова два разлога, менења сам: да се књига: „Školski vrt u selu“ не прими овакова, какова је.

30 Август 1883 г.

Београд.

ПЕТАР М. НИКЕТИЋ
учитељ.

Пошто је прилика да се о овој књижици пеће скоро моћи добити мишљење другог реферата, а и онако се на исто одавна чека, то је Савет на основу овог реферата длучио:

Да се иста књижица не може употребити за школску потребу.

Референту одређено је награде 30 дин.

С тиме је састанак закључен.

САСТАНАК ССХЛХ

2. Новембра 1884. у Београду

Били су: потпредседник арх. Н. Дукић; редовни чланови: Јосиф Пецић, Љуб. Ковачевић, Ђ. Козарац, Д-р Л. Стефановић, Јеврем Илић; ванредни чланови: Јов. Борђевић и П. Никетић.

Пословођа Жив. П. Симић.

I

Прочитан је записник састанка 248.

Примљен је.

II

Прочитано је писмо г. министра просвете и црквених послова ПБр. 11597 од 27. Октобра ов. год. којим спроводи изјаву г. Јована Борђевића о изради и хонорару за израђивање латинског речника с приложеним табацима новог речника, и позива Савет да узме у оцену разлоге, које г. Борђевић наводи и према томе да каже своје мишљење како о изради, тако и о хонорару, т. ј. да ли треба остати при хонорару пређе одређеном за прераду речника Исаяловићева, или га треба повећати.

Главни Просветни Савет уверивши се да речник који г. Борђевић израђује није прерада речника Исаяловићева, него да је речник, који се сасвим изнова израђује и да стоји на ступњу те врете речника у осталих изобразених народа, што је у истини само добит за

нашу школску литературу узео је у решење ово троје: 1. Да ли да се овај речник зове прерађени речник Исакловићев, као што се то мислило у почетку да тако буде, или да се зове нов речник под именом писца, који га пише; 2. Да ли да се тај речник даје на прегледање и оцењивање; и 3. Да ли да се хонорар за израду истог повећа, — и одлучено је:

Да се овај речник сматра као оригинални рад г. Ђорђевића; да се не даје на оцењивање, јер г. Ђорђевић спада у прве наше зналце латинског језика и литературе; и да се за табак, за које није примио награду даје по 150 динара од табака хонорара.

III

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* ПБр. 11100 од 30. Октобра ов. год. којим позива Главни Просветни Савет да оцени мапу „Српске земље и Балканског полуострва“ од г. Вл. Карића, и да каже може ли се та мапа препоручити ученицима основних и средњих школа одлучено је:

Да се умоле г. Јов. Мишкевић, пуковник и г. Анта Алексић да мапу прегледају и Савету даду своје мишљење о њој.

IV

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* ПБр. 11902. од 31. Октобра ов. год. којим доставља Главном Просветном Савету **уређену грађу за словенске читанке** за основну школу, коју је израдио г. Дим. Јосић. Одлучено је:

Да г. Јеврем Илић прегледа ту грађу па да Савету о томе резерује.

V

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* ПБр. 11701 од 26. Октобра ов. год. којим спроводи Главном Просветном Савету, у свези одлуке саветске од 31. Августа ов. год. акат суда округа пожаревачког, којим јавља да је учитељ Петар Јовановић по парници, која је противу њега вођена, оглашен од апелационог суда за невиног. Одлучено је:

Да г. Петар Јовановић остане учитељ.

VI

Настављен је претрес **паставног програма за географију** у средњим школама и усвојен је до краја.

С тим је састанак закључен.

САСТАНАК ССЛ

7. Новембра 1884. у Београду.

Били су: председник *Дим. Нешић*; потпредседник *арх. Н. Дукић*; редовни чланови: *Светислав Вуловић*, *Драг. С. Милутиновић*, *В. Козарич*, *Драг. Плајел*, *Јевр. Илић*; ванредни чланови *Милан Андоновић* и *Јов. Ђорђевић*.

Пословођа *Жив. П. Симић*.

I

Прочитан је записник 249. састанка. Примљен је.

II

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* од 6. Новембра ов. год. ПБр. 12148., којим доставља Главном Просветном Савету документе *г-ђице Персиде Јовановићеве*, бив. учитељице да их прегледа и да каже да ли она има услове за уважење година учитељске службе на страни проведене.

Главни Просветни Савет разгледао је поднесене документе, али с обзиром на то што је молитељка отпуштена из учитељске службе у Краљевини Србији због слабих оцена на основу члана 67. закона о основним школама, одлучено је:

Да г-ђица Персида нема услова који се чл. 57. закона о основним школама изискују за уважење година службе на страни проведених.

III

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* од 4. Септембра ов. год. ПБр. 8007. којим, у свези одлуке Главног Просветног Савета на 188 састанку, спроводи Главном Просветном Савету **програм из Космографије** која ће се предавати у VII разреду гимназија на претрес.

Програм је претресен и одлучено је да се усвоји, и да се предаје у VII разреду са два часа недељно.

IV

Г. Јеврем Илић прочитао је свој реферат о читанкама словенским за основне школе које је приредио г. Дим. Јосић.

Реферат гласи :

Главном Просветном Савету

Прегледао сам Словенске читанке, које је г. Димитрије Јосић, професор учитељске школе, саставио за III и IV разред основне школе, и част ми је поднети Главном Просветном Савету овај извештај :

I

Садржина Словенске читанке за III разред основне школе подељена је на 6 делова. У први део ушла је словенска азбука са нарочитим обележавањем оних слова, којих нема у српској азбуци и са показивањем словенскога писања оних српских слова, којих нема у словенској азбуци, као што су : ј, љ, њ, ђ, ћ, ц. У другом је делу буква Доситија Обрадовића, ради вежбања у читању. У трећи део долази словенски текст молитве Светој Тројици, молитве Господње, похвале Богородици и 28 кратких Христових беседа. Све су речи у овоме делу потпуно исписане. У четврти део ушле су скраћене речи са довољним бројем реченица, ради вежбања у читању скраћених речи. У петом је делу словенски текст из црквеног певања. Ту је на првом месту „одговарање Литургије,“ а затим долазе 7 празничних тропара. И у овом је делу текст са скраћеним речима. На послетку, у шести део ушли су словенски бројеви до 1000.

Оваква садржина Словенске читанке за III разред основне школе потпуно одговара усвојеном програму; а распоред материјала удешен је према начелу поступности и с обзиром на програм за науку хришћанску, црквено певање и српски језик. Пошто се деца упознају са словима азбуке, прећи ће на буквицу Доситеја Обрадовића, где ће се с једне стране интересовати њеном прекрасном и врло занимљивом садржином, а с друге — неосетно навикавати на читање словенског правописа, јер је буква написана чистим црквено-словенским правописом. Затим ће се деца већ бити поступно у читању и превађању

словенскога текста, а на тај ће се начин брзо и лако доћи не само до тачног и течног читања, него и до разумевања свега онога, што се из науке хришћанске и црквеног певања учи на словенском језику.

По ради веће пуноће ове врло добро састављене читанке, ја бих предложио следеће :

1. Да се у азбуци словенској, поред свију слова, изнесу имена и гласови њихови, ради општега прегледа облика слова, имена и гласова њихових. По читанци г. Јосића, деца ће се упознати са именима слова код буквице Доситијево; али ја мислим да је боље, да се деца у један мах упознају и са обликом слова, и његовим гласом и именом. Ово је нужно тим пре, што у словенском језику има слова, која немају гласова, и која се морају одмах по имену запамтити, као што су : њ и њ;

2. Да се у четвртном делу код скраћених речи дода кратко објашњење скраћивања речи, како би деца могла знати, по чему ће познавати скраћење речи. Г. Јосић је то оставио учитељима, да они то деци објасне, али ја мислим, да би врло добро било, да се што год од тога и у читанку унесе, као што је са свим умесно унето објашњење слова, која се разликују од српских, и

3. Да се у шестом делу поред словенских бројева ставе упоредо и арапски бројеви, ради прегледа. Г. Јосић је и ово оставио учитељима, да деца покажу, и да деца тако упамте, али ја мислим да би се олакшао труд и учитељима и ученицима, кад би словенски и арапски бројеви били у читанци упоређени.

Ако би Главни Просветни Савет усвојио овај мој предлог, онда би г. Јосић при штампању читанке могао све то лако учинити.

Што се обима тиче, словенска читанка за III разред износи у рукопису 8 писаних табака, а то значи, да ће бити 4—5 штампаних табака оне величине, која је за основну школу одређена. Наставним планом одређена су 2 часа недељно за предавање словенскога језика у III разреду, и према томе може се прећи сав материјал ове читанке за годину дана.

II

Садржина словенске читанке за IV разред основне школе подељена је на 9 делова. У први део долази словенски текст 7 молитава

и 3 захвале Богу. У другом је делу словенски текст најуре десет божјих заповести. У трећем је делу символ вере на словенском језику. У четврти део долазе 17 прича јеванђелских из живота Исуса Христа. У пети део ушле су 4 беседе и 12 прича Христових. У шести део долазе 11 група одабраних изрека апостолских. У седми део ушло је нешто из одговарања на јектеније са песмом херувимском, а затим: два тропара, један кондак и божићна песма: „Слава во вышнихъ Богу.“ У осмом су делу 5 празничних „апостола.“ На послетку, у девети део долази низ одабраних стихова из Псалтира и 13 целих псалмова.

Материјал ове читанке одговара програму, који је усвојен за словенски језик у IV разреду, и не може се ништа рећи ни против каквоће материјала ни против распореда истога. Све је вештачки пробрано и врло марљиво уређено. Али је врло сумњиво, да ли се може сав тај материјал прећи за годину дана, јер је наставним планом одређен само један час за словенски језик у IV разреду а словенска читанка за овај разред износи 8 пуних, ситно писаних рукописних табака и 5 штампаних листова, из Псалтира извађених, и рукопису приложених. По мом схватању мора се овде једно од двога учинити или да се дода још један час за словенски језик у IV разреду, па да остане сав приређени материјал у овој читанци, или да се садржина читанке скрати у неким партијама. Ако би ово друго морало да наступи, ја мислим, да би се то могло оставити г. Јосићу, да он сам изостави, што нађе за изостављање.

После свега поменутога, част ми је учтиво предложити Главном Просветном Савету, да изводи примити обе читанке г. Јосића за школске књиге, но да се у њима учине исправке по горњим примедбама, а г. Јосић да се што више награди за свој труд.

7. Новембра 1884 год.
у Београду.

С поштовањем

ЈЕВРЕМ А. ИЛИЋ
професор Богословије.

Главни Просветни Савет одлучио је да се читанке приме с тим да их писац дотера по примедбама референтовим, осим оне при-

медбе о обиму, од које је и сам референт одустао.

Савет је мишљења да се награде писцу да по 50 динара од штампаног табака.

Награде референту одређено је 60 динара.

V

Саслушано је *мишљење дисциплинског одбора* о кривицама учитеља *Марка Недељковића* и *Јосифа Анђелића* и одлучено је:

За Марка Недељковића са седам противу два, а за Јосифа Анђелића са 6 противу 3 гласа да се отпусте из службе учитељске.

С тим је састанак закључен.

САСТАНАК ССЛІ

27. Јуна 1884. у Београду

Били су: председник *Дим. Пешић*; потпредседник *арх. Н. Дучић*; редовни чланови: *Јос. Пешић*, *Свет. Вуловић*, *Љуб. Ковачевић*, *Ђуро Козарац*, *Драг. Плајел*, *Јевр. Илић*; ванредни чланови: *Милан Андоновић*, *Јов. Борђевић*, *Дим. Јовановић*, и *П. Никетић*.

Пословођа *Жив. П. Симић*.

I

Прочитан је записник састанка 250.
Примљен је и потписан.

II

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* од 10. Новембра ов. год. ШБр. 11412, којим, саопштавајући Главном Просветном Савету да је усвојио саветску одлуку о понуди *г. Пејића* односно штампања **логаритамских таблица** на српском језику, и мислећи да би било потребно одредити начин на који би се контролисало да у делу не буде погрешака у цифрама, позива Савет, да тај начин одреди и именује лице, које би ту контролу вршило.

Главни Просветни Савет разумевши овај акат у том смислу, да би та контрола, о којој г. министар говори имала бити нека супер-ревизија свакога табака, и да би и за ту супер-ревизију ваљало давати нарочиту награду томе лицу, нашао је основа да изјави г. министру да се г. Пејићев рад и састоји у главном у коректури самих таблица, за коју му

је и одређена награда у у 1200 динара, и да му се означава награда и условљава тачношћу наштаманих таблица, јер ако би се нашло да у таблицама има погрешака, био би сам одговоран за трошкове око њих; а да ће контрола над овим таблицама бити потребна када он поднесе наштампану књигу, и онда ће тек бити потребно да одреди министар лице, или комисију, која ће се уверити о тачности цифара.

III

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* од 14. Новембра ов. год. ПБр. 12582 којим доставља Главном Просветном Савету *списак учила*, која би чинила збирке учила у основној школи за *Физику, Минералологију и Хемију*, да га Савет прегледа и каже своје мишљење о њему.

Главни Просветни Савет Одлучио је: да тај списак разгледају *г. Бор. Тодоровић и г. Петар Никетић*, и да поднесу Савету реферат о њему с погледом на наставне програме.

IV

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* од 13. Новембра ов. г. ПБр. 12340 којим доставља Главном Просветном Савету сведоџбе *г. Јосифа Марковића* учитеља, да их Савет разгледа, и да каже своје мишљење, има ли каквих основа, на којима би се овај учитељ могао поставити за сталног учитеља, или би било другог начина да му се стање побољша.

Главни Просветни Савет одлучио је: да *г. Петар Никетић* прегледа сведоџбе и Савету реферује о њима.

V

Прочитано је *писмо г. заступника министра просвете и црквених послова* од 11. Септембра ов. год. ПБр. 7919 којим доставља Главном Просветном Савету *програм из цртања* у Вишој женској школи; те да Савет каже своје мишљење о њему.

Главни Просветни Савет нашао је: да је тај програм добар и одмерен према потребама знања из тога предмета ученица Више женске школе.

VI

Г. Петар Никетић реферовао је усмено о листу „Српчету“.

Дебата покренута поводом овога листа, у којој је изнесено и доста потпомогнуто било мишљење, да издања ове врсте, докле заслужују помоћ, треба помоћи морално, то јест препоруком, а не откупљивањем пошто се цела година сврши, и да књиге, које се дају ђацима на дар треба да буду израђене по напред означеном од министарства плану и правцу, а не да се откупљује оно што се попусти, и што често поред садржине која би могла поднети за ту цел, има и садржине без цели или која не одговара цели у ком било погледу, завршена је одлуком: да се по дојакешкој пракси може откупити неки број комада по *три* динара.

VII

Прочитани су *реферати г. Ј. Миодраговића и г. Н. Поновића* о *буквару*. Ти реферати гласе:

Главном Просветном Савету

Част ми је дати своје мишљење о „Буквару“ нашем у основној школи, које је Просветни Савет тражио од мене на своме 208 састанку. Ја сам с тим букваром радио пуних шест година непрекидно и познате су ми све мане и добре стране његове, те ласкам себи, да ћу их и Просветном Савету моћи да искажем што потпуније. И радујући се што ми је Просветни Савет дао ову прилику да проговорим и допринесем што год бољитку и поправци ове прве школске књиге, ја ћу се постарати да ово учиним што опширније и детаљније.

Данашњи „Буквар“ без поговора јесте најсавршенија књига наша од свих других у основној школи нашој. Не по садржини — јер је она њој споредна ствар — већ по форми и изради она је највише приближена ономе идеалу, који нам Психологија иставља за писање књига за децу. С тога се ја одмах изражавам за њега и предлажем да он остане и даље у нашој основној школи, не налазећи да је нужна и да би била боља кака нова израда. Јер по овој изради може се предати и по аналитичкој и по синтетичкој ме-

тоди, и комбиновано. У деце она буди велику саморадњу а наставницима оставља одрешене руке и најшире поље да удешавају предавања како хоће. И ако је он у главноме удешен по методи аналитичкој, по којој је израђено и упуство које иде уз њега, опет се по њему с највећом лакошћу може предавати и синтетичким путем. Потписани је само прву годину радио по аналитичкој методи, а за тим свих пет по синтетичкој. И њему не да је што сметао данашњи Буквар и његова израда за ту методу, него му је још била добродошла. Јер се синтетичка метода мора мешати с аналитичком те да буде природна и по томе најлакша и најбоља. Без овога синтетички пут би сам одвео у старо механичко изучавање слога и склапање сувопарних речи од њих.¹⁾

Сад долази питање: да ли да остане оваки *исти*, неизмењен, или да се преради и учине неке поправке и измене у њему?

Ту сам одлучно за ово друго. Чини ми се било би само на уштрб наставе и на већу муку и наставницима и деци, ако се не би учиниле неке измене и поправке, које су му преко нужне. Друге пак, и ако нису баш нужне, потребне су му, те да буде још савршенији и бољи.

Сад имам да побројим „Просв. Савету“ те исправке и допуне, које би требало у њему учинити.

Буквар има два дела. Први, до великих слова, ваља поправити; други, од великих слова па до краја, ваљало би скроз прерадити.

Поправка првога дела састојала би се у овоме:

1. Да се место оних краснописних савијутака у почетку буквара ставе друге основне црте и простији цртежи са којих би деца

могла испочињати своје цртеже пре но што пређу на слова и писање њино. У то би могло да дођу и оне слике што подсећају на форму појединих слова, нпр. слика змијина да личи на з, слика од луле да личи на л, од жабе на ж и т. д. (Има цела једна таблица, у којој је за свако слово нађен који предмет у природи, чија слика личи и подсећа на слово којим се та реч започиње. Те слике имају и ту добру страну што су веома просте, те деца могу да их и сликају пре но што пређу на писање појединих слова).

2. Да се удеси, да свака слика с дотичним словима и својим материјалом за читање захвати само једну страну у Буквару. Врло је незгодно за читање и превртање листова у мале деца да остане овако као што је, да се једно слово започиње за својом сликом на једној страни па онда преврће и прелази на другу. Ово је и с естетичне стране врло потребно. А да се угоди, те да свака страна буде таман попуњена, данашњи материјал ваљало би увећати онде где га је мало, а скратити онде, где би га било много.

3. Да слике остану из последњег издања а слова, и писана и штампана, да се узму из првог издања, јер су најбоља за дечије око а писана најближа захтевима нашега краснописа. У неким новијим издањима ушла су нека чокљаста и ракљаста слова, која су најређа у нашој књижевности, да дају појам и стварају преставе о лепим и округлим српским словима. Ове ракле ни за око дечије нису, а камо ли да дају прве појмове о писмености нашој, и никако даље не смеју остати.

То би у главноме имало да се поправи у првоме делу. Други би део требало цео прерадити из основа, и, да не речем, израдити са свим из нова. Све је неударно у њему. Нема партије, коју неби требало прерадити, нити чланка, који би могао без кака поговора да остане неизмењен. А на њега особито би ваљало обратити пажњу од како се истакло мишљење да се овај други део учи другог течаја, а читанчица, која је до сад учена тога течаја, премести у други разред, за шта ја никако небих био.

Било најпосле да се он учи у првом течају заједно с првим делом, као и до сад, било да се он учи другога течаја а читанчицу истерује у други разред, ја ћу и овде

¹⁾ У своје „Раду у I. раз. осн. школе код Саборне Цркве“, који је штампан у „Пр. Гласнику“ за 1880 и 81 год. и отштатан у неколико стотина комада и растурен првим разредима осн. школа ја сам показао цео поступак при раду по овој другој методи. Он је рађен потпуно по синтетичкој методи, а аналитичка је увек ишла с њом, час за њом час пред њом, како је кад боље. И данашњи „Буквар“ ништа није томе сметао, и ако је он удешен по аналитичкој, а синтетичка да иде уз њу.

У главноме изнети своје мишљење о томе како би се он најбоље удесио за развиће дечије и према добу за које се он удешава.

1. Као што мала слова нису узета за изучавање азбучним редом, него по са свим другоме реду, по реду лакоће у писању, исто тако не би требало ни велика слова писати и изучавати азбучним редом, него редом лакоће и *сродности*. На првом месту не сме бити никаквих излишних завијутака и шара ни у штампаних ни у писаних, већ свако слово мора изаћи у свој својој простоти.

Само све оно, што чини суштину једнога слова, мора ући јасно и лепо, а све шаре и китње морају остати за доцније. У тој оригиналности њиној ваља онда изнаћи сличност и сродност појединих слова, па их по томе уредити. Ево како сам их ја био поређао:

I: С О Ф;

II: И У Ц Џ Ш;

III: Л А Љ М;

IV: Ч Ј К Ђ Ћ;

V: Г Б П Т Р В;

VI: З Е Х Ж Н Њ Д;

Из овога се види, да сва слова једне групе имају једну заједничку основицу. А ово је за изучавање њино од великога значаја и олакшице. Само у последњој групи су слова која имају или малу или никаку сличност. Па и то је опет за памћење од велике вредности. По истоме принципу могла би се уредити и штампана слова, и тек би за тим дошао азбучни ред за све.

2. За словима треба да дођу *речи* где ће она да буду употребљена, и то и за писана и за штампана. То су особна имена, а најзгоднија су имена људска. Онда би дошла имена земаља, вароши, брда и река по азбучном или каквом другом реду, и то опет и рукописно и штампано. За тим би дошле *реченице* са две, па онда са три, па с четири и т. д. речи, а најпосле *приче*, *загонетке*, *шловнице* и други материјал.

3. Да се у овоме делу употреби најразноврснији материјал и да се штампа најразноврснијим словима. У првоме делу савладане су све *основне* тегобе у читању и познавању слова, а сад долази *свестрано* проширење тога. Кад деца оставе Буквар, она треба да се позната са свима могућим

сортама слова, што их има у српској књижевности и са свима врстама знања, с којима може ум људски да се бави и да их изучава. Буквар у маломе потпуно треба да их уводи у сву науку и сву књижевност. Он треба, ма и у најмањој мери, да започне све ово, као год што започиње и писменост. Ту треба да уђу и басне, и приче, и скаске, и описи, и посматрања и извођења, и објашњења, и песме и погађалице, и све. И све најразноврснијим словима и што више идустровано. У данашњем буквару има само две врсте слова у овоме делу: *цицero* и *гармонд*, а ни једнога чланка писаног. Тако је исто интересантно, да нема ни једне басне, приче и песме. Има педагога који су противу басана у школи. Но то су врло плашљиви и једностранни педагози, који у ствари виде само оно што не ваља а не виде и оно што је добро. Кад би се басне предавале у форми истина, дабогме да би биле за осуду. Но кад се оне предају и примају само као басне, онда не да нису шкодљиве само, него су веома забавне и zgodне да се на њима престављају и виде одношаји морални. И с тога не да су на одмет, него су врло zgodне и корисно средство наставно, и то баш за моралну страну. А пошто се оне нигде обашка не уче а најзгодније су за млађе доба, то оне непо- речно могу ући и у Буквар и то у повећој мери. Ко није имао повише посла с децом, он не зна с каквим апетитом деца читају те фантастичке комбинације човековога духа и како их лако памте.

Шта би се све имало пробрати и којим би се редом имало то уредити, то би био посао специјалне израде. Она би свакојачо ваљала да буде врло генетична и темељна. У њу би ваљало унети колико научне и психолошке спреме, толико и текничке вештине.

То се тичало другог дела. Сад да поменем неколико примедаба, које се тичу оба дела, дакле целог Буквара.

Прво би требало пазити да израда буде са свим чиста од штампарских погрешака. Ми велики не можемо да појмимо кака је то забуна за децу, кад једно слово није на својем месту. Не само што му оно смеће да прочита и разуме смисао једне речи, но се оно чуди: како то и књига и велики људи могу да погреше! Па ако оне буду чешће, као

што су скоро у свима издањима, онда није чудно ако она ту опазе неку немарљивост у великих, која може дати маха и њиној.

Друго, артија би ваљало да буде чиста и бела и повез тврђи и укуснији од данашњег. Ако је цена од гроша мала, она нека буде и већа, само израда нека буде солидна. Лепота ове прве књиге утицала би на имаоце њене, те би се боље развијао у њих укус за лепоту и навика за чување књига. А јачи повез би и припомогао, да се оне одиста боље и чувају.

Треће, стара слова би ваљало са свим избацити из Буквара, пошто и онако одмах друге године долазе старословенска слова и она се ту изуче. Тек у читанци у другом разреду ваљало би показати, да смо се тим и тим словима до скоро служили. То би и иначе лепше био посао старијих разреда но првог. Нека се у првом разреду изучи како ваља писменост како је она данас, и то је доста. А оно што припада историји, то је више посао старијих разреда, па ма кога. Стара слова не припадају више данашњој књижевности, но историји њеној.

Код рукописнога материјала ваљало би да има и линија, особито из прва, и у првом и у другом делу. Докле деца не запамте величину појединих слова и делова њиних линије им чине велику олакшицу и услугу да ово попамте. Данас у целој Буквару нема ни једнога реда рукописнога штампаног међу линијама, а то му је недостатак, који му много одузима од његове вредности. Деца памте само од прилике облик и величину слова, а тачне и праве сразмере нема. До скоро су и прописи били ишпартани врло нетачно те није чудо што су толики они, који су били у школи, писали дугачка слова или једне величине или с реповима 5—6 пута дужим од основнога дела. Буквар треба да је центар целе језичке наставе у првој разреду и свестрана, тачна и дубока основица писмености.

На послетку имао бих да учиним још једну напомену. Кад се Буквар већ једном овако изради, онда да се не мења и не прерађује сваке године, него да се остави неколико година, те да се добро проучи и испита, па онда да се преради збиљски, ако би се још шта нашло за прераду. То би било и у интересу државне штамарије. А и да

није у интересу њеном, опет је додана ња практика врло незгодна. Кад сваке године излазе нове варијације, онда се књижаре по унутрашњости напуне разним издањима па се дешава, да деца исте школе и истог разреда имају по неколико разних издања, те та неједнакост ужасно смеће јединству рада школског. (У мене је једанпут било *четири* издања у сред Београда, где се већином купују најновија издања). А још кад он са свима новијим издањима и изменама није био ни мало у добитку, но само у штети, онда су такве честе измене и прераде још неумесније.

С тим остајем Главном Просвет. Савету

10. Априла 1884 год.,

Београд.

понижан

Ј. МИОДРАГОВИЋ
супл. Реалке беогр.

Главном Просветном Савету

Позван одлуком Главног Просветног Савета на 208 састанку од 27. Јануара т. год. СБр. 3 да му поднесем своје мишљење о садашњем Буквару, „да ли га треба у чему мењати или поправљати, или га са свим изнова писати, или задржати у основ. школи онакав, какав је,“ имам част да одговорим, Главном Просветном Савету, на постављена питања овим што иде.

Буквар за I разред основне школе јесте ручна дечија књига. Уз Буквар иде засебна књига „Упутство за предавање Буквара,“ које је ручна књига учитељима, по одобрењу и препоруци министарства просвете. Како без „Упутства“ и сам Буквар, у рукама многих данашњих учитеља не би ништа вредно, и како се у њему налази кључ, којим ће се отворити та прва дечија почетна књига, и метод, по коме ће се деца упознати са првим читањем, које ће им доцније отворити толики свет, где ће чути за толике туђе мисли, које су се вековима гомилале, и које се непрестано гомилају, где ће наћи прилике за своје даље образовање и поучавање — то и сав мој говор о Буквару односи се и на „Упутство за предавање Буквара.“

Данас у напредном свету владају две методе, које казују како се учи прва књига.

Једна је, тако звана, Гласана синтетичко-хеуристичка, развијајућа метода, а друга Гласана аналитичко-синтетичка метода. И једна и друга имају огроман број приврженика. И код нас владају обе методе, са мањим бројем приврженика, а влада, на жалост, и трећа „метода срицања“ са много већим бројем приврженика, и ако је у напредном свету одавна одбачена. Код нас још се не признаје да се начин, како се прва књига учи, узима за мерило при оцењивању, како се књига у народу поштује. Сувопаран начин одвраћа народ од књиге.

Наш Буквар написат је по Гласаној аналитичко-синтетичкој методи. По њој се одбацују имена слова (аз, буки итд.), а узимљу се најпре само гласови. Тако се исто ради и по Гласаној синтетичкој методи. И једна и друга не раде у прво доба ништа са Букваром, било у настави читања или писања, јер су обе те наставе здружене, и по једној и по другој методи, у I почетном разреду. И једна и друга најпре припремају децу за наставу. Сада се једна метода од друге разликује. Ево у чему лежи разлика.

1. Аналитичко-синтетичка метода — како је код нас примљена — упознаје децу само са стварима, које слике представљају, и које се налазе у Буквару као средство, да се дође до основне речи. По истој није главна ствар да се деца оспособе за наставу, дајући им представе и појмове о стварима и појавама из најближе дечије околине; по њој је скучена припрема и очигледна настава.

2. Међутим по синтетичкој методи деца се занимају очигледном наставом у правом смислу те речи, а у цели да да деци јаснија и стварнија знања, да им отвори чула за посматрање, пробуди дух за саморадњу и самообразовање, да им развије благу и веселу нарав, једном речи да им да материјал за говор. То је I разреду тако потребно као организму храна.

3. По аналитичко-синтетичкој методи захтева се да се за време припремања упознаду деца са реченицама апстрахирајући их од ствари, са речима апстрахирајући их из реченица, са слоговима и гласовима апстрахирајући их из речи.

4. По синтетичкој методи то се не тражи за време припремања; њој је искључива цел као што сам казао под бр. 2. Она нема посла са реченицама док не дође до реченица читањем

По њој се ради са речима, словима и гласовима те онда, кад деца упознају прва два гласа и њихове знаке, кад их комбинују у речи, кад деца виде и облик и садржину.

5. По првој методи, пошто се сврши са припремањем, — као што сам казао под бр. 3. — прелази се на познавање гласова и њихових знакова — слова. Да се деца упознају са гласовима узете су за основ речи, у којима су почетни гласови они, са којима се деца упознавају. На основне речи децу подсећају слике, које су између писаног и штампаног слова. Сад се оставља говор о стварима, а разговара се само о слици, оставља се и слика, а узима се основна реч, коју деца раздвајају на слоге и гласове, и задрже се на првом гласу са којим се жели да се упознају. На пример. Да се деца упознаду са гласом „с“ — други глас на реду у Буквару — узета је основна реч „столица“, коју деци казује слика столица. Реч „столица“ раздвајају деца на слоге и гласове и задрже се само на гласу „с“, пошто су га издвојили из мношине гласова с, т, о, л, и, ц, а; остали се гласови напуштају.

6. По синтетичкој методи не узимљу се речи за основ већ предмет, прича итд., како је и шта је кад потребно и могућно да даду цигло један глас са којим хоћемо децу да упознамо. Тај се глас везује са другим гласом који је претходно упознат, шчитавају се у речи, развијају се речи на слоге и гласове. И ова се метода служи сликама, али само оним, које подсећају децу на цигло један глас.

7. По аналитичко-синтетичкој методи, кад се пређе на читање речи и реченица у Буквару, свакад се развијају на слоге и гласове. Тако се ради и по другој методи.

У ових 7 тачака изнео сам упоредо цео поступак при учењу прве књиге по Гласаној аналитичко-синтетичкој, и поступак по Гласаној синтетичкој методи, из узрока, да се види разлика, поступност, природност и лакоћа при примењивању једне и друге. Сад да видимо разлоге, који говоре да се деца обучавају по другој методи.

1. По гласаној аналитичко-синтетичкој методи почиње се од целине, раздваја се целина на делове, и састављају се делови опет у целину, јер такав поступак буди интерес за наставу и саморадњу.

2. По гласаној синтетичкој методи почиње се од појединости да се дође до целине, јер такав поступак одговара начелу: од лакшег к тежем, од простога к сложеноме. Настава читања и писања долази у ред вештина, а све се вештине изучавају по овом начелу; за то је поступак по првом начину неприродан, а по другом природан.

3. По првој методи деца се упознају пре времена са реченицама, речима, словима и гласовима, и ако се тим истим послом занима кад се пређе на упознавање гласова, слова и речи, јер се делови морају спојити у целину. Дакле губи се у времену.

4. По другој методи добија се у времену, јер се деца упознају са речима и словима кад се упознају и са гласовима. Тај је добитак врло потребан за наше прилике, јер већина наставника ради у неподељеним школама.

5. По првој методи настава читања и писања концентрише се на zgodним основним речима, како би стајало у свези све оно што деца уче у школи.

6. По другој методи један се посао обавија на једном предмету. Доводећи пак један предмет са другим у свезу, развијајући оно што је потребно, да би се допунио или објаснио други предмет, достиже се концентрација наставе, али природнијим путем. По првој методи на против концентрација се противи начелу: „Не дај деци од једанпут много, већ само једно.“

Према свему овоме што сам у 13 тачака изнео, излази да је обучавање деце првој књизи, по Гласаној синтетичкој-развијајућој методи, лакше, практичније, стварније, но по Гласаној аналитичко-синтетичкој методи. А све што је лакше, стварније и природније има и веће педагошке вредности. Зато сам мишљења да се Буквар за I разред основне школе напише по начелима Гласане синтетичке методе.

Данашњи пак Буквар, који је написат по начелима Гласане аналитичко-синтетичке методе нека и даље остане као ручна дечија књига у оним школама где раде наставници, који се ње придржавају при учењу деце првој књизи. То тражим с тога, што слободан избор у основној настави подстиже учитеље на живљи, самосталнији и кориснији рад. Још нас на-

води на овај захтев чувени педагог, покојни Дистервег, који вели: „Ни за што на свету учитељ не треба да се одрече својега самосталнога мишљења. Нека се он узда у се онолико колико год може да дозна истину. Нека се уздишава над простом вером у туђе знање. Подражавање у мислима и у вери не води к самосталности.“ Зато, ако би и просветни Савет делио ово мишљење славног педагога, предлажем, да се у садашњем Буквару учине при прештампавању ове измене.

1. Да се Буквар не почиње са „о,“ „с“ и „н“ већ самогласницима, не обзирући се на то да ли се ово или оно слово лакше пише. Тај обзир отпада са свим ако се припрема изврши онако како се захтева, јер онда нема за децу лакше и теже у настави писања.

2. После самогласника да дођу сугласници, и то најпре они, који су деци најлакши за изговарање, као: б, п, т, м итд.

3. Да су речи, које се комбинују из познатих гласова и слова, и ишчитају, састављене само из два слова. Слогови да су прости и лаки састављени само из два гласа — слова.

4. Нигде у речима, које се читају да не буде стицаја од два сугласника.

6. На једној страни да буде само по једна слика, а речи, које се читају испод слика, да се не пренашају на другу страну.

6. Испод сваког реда речи да буде по једна дебела црна линија, која ће почетницима показивати ред који се чита.

7. Кад се изучи бар половина гласа — слова онда тек да дођу речи од више слогова, слогови да су састављени из више слова, међу којима да буде и стицај од више сугласника.

8. Да су слике просте, лепо израђене а деци лако појмљиве (а не као слика јарац и црева).

9. Да се изоставе китњаста велика слова, а да се израде по правилима правописа и краснописа.

10. Да се други део Буквара, овакав какав је, са свим изостави, а на место тога да се унесу приче, песме и описи и то све са што већом а лепом илустрацијом. Приче да

су кратке, моралне садржине и деци разумљиве; описи познатих ствари и животиња, а песме да су кратке, лаке и из дечијег живота.

Главном Просветном Савету.

10. Фебруара 1884 год.

Текија.

п о н и з а п

Никола Р. Поповић
учитељ.

Главни Просветни Савет мишљења је: да се при прештампавању Буквара унесу у њ поправке по примедбама г. Миодраговића, које могу да се у њ унесу; а за нови Буквар, који да се изради по реферату г. Миодраговића, да се распише конкурс.

Награде референтима одређено је по 60 динара.

VIII

Прочитани су реферати г. М. Андоновића и г. К. Алковића о програму Д-ра Хермана Клајна из Берлина о установљењу штација за метеоролошка посматрања у Србији.

Ти реферати гласе:

Главном Просветном Савету

Према одлуци Главног Просветног Савета, ја сам проучио предлог г. Клајна, односно завођења станица за метеор. посматрања у нас, и у следећем имам част поднети своје мишљење Главном Просветном Савету.

Ма како да се о пословима и опажањима чисто метеоролошке природе мисли, опет је изнад сваке сумње, да је тежња или жеља метеоролошких опажања у опште узвишена и веома корисна. Од вајкада је (још од Аристотела почев) метеоролошким опажањима у напреднијим народима поклањана пажња, а у последњим деценијама и нарочито од када је и телеграф. жица употребљена за саопштавање метеор. опажања, увиђа се и корист од њих у већој мери. Према модерном схватању задаћа је метеорологије: научно испитивање атмосферских фенома, испитивање и проучавање времена и климе.

Метеорологија, постављајући нас у положај да можемо да студирамо оно што ми зовемо временом, (и што је само тек једна фаза, један усамљен чин из онога великога

континуивнога низа појава, чије следовање из дана у дан, из године у годину сумарно узето и чини климу каквога места) — ствара могућност да испитујемо и проучавамо и климу каквога места, те да тако сазнамо најзад и потпуну природу те тако моћне чињенице по развитаку, напредовање и живот организама у опште. И сама мисао на велики и одсудан утицај климе на органски живот довољна је, па да све, што год иде у корист проучавања њезинога примимо и усвојимо, па тако је у опште и са предлогом г. Клајна.

Предлог и ако не садржи ничега новог или што се на меродавнијим местима код нас није већ одавно за потребно сматрало, опет заслужује наше пажње.

Предлаже се, да се понајпре установе 16 метеорол. станица и то:

1. Београд као централна станица;
2. Ваљево; 3. Врања; 4. Градиште; 5. Зајечар; 6. Крагујевац; 7. Крушевац; 8. Њажевац; 9. Доњи Милановац; 10. Ниш; 11. Неготин; 12. Пирот; 13. Свилајнац; 14. Шабац; 15. Ужице; 16. Рашка, на којима би се опажали:

Притисак ваздуха, температура, ступањ влаге, правац и јачина ветра, киша, снег, град, облачност, магла, роса, слава и т. д.

После ових напомена следују у предлогу у најкраћим потезима описи појединих познатих физичких инструмената за та опажања, као што су: Барометар, Термометар, Психрометар, Анемометар, Кишник, као и напомене, како би се имала опажања да чине, бележе и најзад централној станици достављају. Поред свега овога предлагач рачуна и шта би та метеор. опажања стала и према ценовнику извесних етаблисмана налази, да би за спрему свију 16 станица требало до 7 00 марака или 9800 динара. Ова би сума потребна била те да наше станице, за нас, буду довољно добро армиране; но ако би хтели да штедиме, онда би могли да изиђемо на крај и са 5300 марака, наравно ако би само за 5 станица купили барометре, а остале снабдели без барометра, са свима осталим инструментима; — и с тиме се предлог завршује.

И на први поглед види се, да предлог овакав какав је, не би могао да се прими и ако у опште заслужује пажње.

Набавити инструменте за извесан број станица, не значи још имати и метеоролошке станице. За све те станице потребна су људи, који би били у стању сва опажања савесно да врше, да бележе, да рачунају и да их саопштавају централној станици. Са питањем о установи метеор. станица је у органској вези и питање о томе, кога ћемо по тим станицама понаместити, па и то: да ли ћемо сматраче нарочито плаћати т. ј. да ли ћемо имати метеоролошких чиновника, који ће имати само ту дужност, или ћемо тај посао ставити у дужност неким, који имају већ својих других дужности.

Према самој природи ових метеоролошких опажања а нарочито с погледом и на то, што од њих осем чисто научних резултата, треба да се црпе још и повремена практичка корист потребно би било, да сү те метеорол. станице скончане са нашим телеграфским станицама, па било да се опажања ставе у дужност телеграфистима самим, — о чему разуме се може бити и противних мишљења, — или, да се по телегр. станицама поставе и нарочити метеор. чиновници. Или један или други начин, био би по моме мишљењу могућ и стајао би нашу државу најјевтиније.

Ако не би хтели ни једно ни друго, онда би морали у поменутих местима нарочите станове да најмимо, у којима би инструменте и метеорол. чиновнике сместити могли, што би разуме се много скупље стало, јер осем оних 9800 (да узмем прву суму у обзир) динара потребних за набавку инструмената и потребних паптерија, ако би станице биле засебне, треба да се узму у рачун плате најмање за 32 чиновника (по два на свакој станици), 16 служитеља и 16 станова, што би у средњу руку, кад би чиновницима плаћали по 1200 динара годишње, служитељима по 720, а за станове по 500 динара годишње изнело 57920 динара, и према томе укупна сума: $57920 + 9800 = 67720$ динара.

Метеоролошка опажања морају да буду исто тако дужност, као што су и остале дужности, јер тек онда би могли на њих да се ослонимо; а да би то могло да буде, морали би се за то нарочити људи обучити и платити.

Као што се из свега досадањег види, предлог г. Клајна дотиче се, ако могу тако да се изразим само споредније стране орга-

низма метеоролошких станица, јер да су оне потребне и корисне и да би их требало и код нас завести то знају и наши реалци и гимназисте; главна је страна у целој овој установи техничко-финансијска т. ј. коме ћемо поверити тај посао и да ли хоћемо и можемо да га платимо. Што се тиче обучавања потребног персонала за тај посао, то би могло на нашој великој школи за кратко време да се изврши, и сад остаје само још то *понајтеже* питање: да ли је наша држава моментано расположена, да издаје годишње 60 до 70 хиљада динара на метеоролошка опажања? —

После свега овога могу да концентрирам своје мишљење у ово што следује:

Све дотле, док наша држава не буде могла да поднесе горенменовану жртву, све дотле је предлог г. Клајнов по све латентне природе и нема никакве прогресивне карактерне црте; а кад наша држава буде могла да жртвује поменути суму из године у годину, онда ће она и без специфички г. Клајновог предлога доћи до метеорол. станица и то у потпуном смислу, па и на најмодернијим основама.

Но да се неби при свем том према пажњи и бризи г. Клајновој, које је обоје он овим предлогом документирао, показали бар неблагодарни, ја мислим, да Главни Просветни Савет треба да предложи, да се наша држава покаже и овоме човеку признателна на начин како она то за најцелис одније нађе.

Шиљући све послате ми прилоге патрај ја остајем.

17. Јуна 1884.

у Београду

Главном Просветном Савету
вазда на услузи

М. Ј. Андоновић
професор вел. школе

Слажем се са овим рефератом г. Андоновића у свему, мимо његова прорачуна о коштовању на 16 метеоролошких станица, које би се по предлогу г. Клајна имале завести у целој Србији. Ја држим, да на свима осталим станицама, ван главне београдске, не треба постављати особене метеоролошке чиновнике и служитеље, као што није нужно

наимати ни побоље зграда. Интелигентне и савесне метеоролошке посматраче морамо потражити и наћи међу људима који су већ чиновници, а то су г. г. професори наших средњих школа, учитељи и телеграфисте. И ако не треба ићи на то, да ма ко од њих врши ванредну дужност метеоролошког посматрача бадава, опет се може на сигурно рачунати, да ће се они задовољити са много скромнијим хонораром, но што је плата од 1200 динара, коју г. Андоновић за особена чиновника предлаже. Исто тако држим да не треба ван школских зграда или телеграфских станица тражити других особених зграда за метеоролошке станице: јер се удобније за намештање метеоролошких инструмената мучно могу наћи, а ако је посматрач професор, учитељ или телеграфиста, онда је и боље да је у истој згради где он своју редовну дужност врши. Кад би посматрачи били професори, учитељи или телеграфисте, а метеоролошке станице школе или телеграф. штације, очевидно је, да би и нарочити издатак за нужну послугу, огрев и т. д. или сасвим отпао, или се на незнатну суму свео.

Ја нисам могао да уђем у детаљни прегрес и оцену предлога поштованог г. Клајна, са краткоће времена за које је он при мени био. (с тога што сам био на путу, добио сам га тек јуче у руке). Г. Андоновић, у свом реферату дотако се и појединости предлога, међу којима су најважније: предложена места метеоролошких станица, феномени који се имају опажати и справе са којима се опажања чине. Да је г. Андоновић усвојио предлог г. Клајна, јамачно би о овим важним тачкама исказао своје мишљење из ког би се видело, у колико на њих пристаје или од њих од-

ступа; али како он сумња — као што се из завршетка његова реферата види — да ће се предлог г. Клајна, за сада бар, примити и остварити, то је и он од сваког даљег оцењивања тих важних тачака одустао. Но ако би се при свем овом десило, да Главни Просветни Савет прихвати предлог г. Клајна, и предложи га господину министру на пријем и извршење, онда би га молио, да целу ову ствар још једном преда стручној комисији на проучавање, која би јој о свима детаљима њеним најпрецизније мњење поднела.

Просветног Савета понизни
29 Августа 1884.

Београд.

Ж. АЛКОВИЋ
професор велике школе

Главни Просветни Савет нашао је да програм г. Клајна са своје непотпуности у погледу свега онога што би за решење оваког питања биле потребно, не може послужити за основу већања о овом питању.

Како пак није први појав оваког питања у Србији, како је у нас потреба овакве установе одавна осетна, и како су наши стручњаци још раније, као г. Драгашевић пре 10 година у Ученом Друштву, а касније и г. П. Манојловић, покретали то питање, то је Главни Просветни Савет мишљења: да треба образовати комисију, у коју би требало узети г. г. Драгашевића, Алковића, Манојловића, Андоновића, и Недељковића, да израде пројекат плана, у ком би била представљена и најновија искуства у тој струци, а и све остале околности, које утичу на остварење тог предузећа.

С тим је састанак закључен.

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈИ СТАРЕШИНА СРЕДЊИХ ШКОЛА

ЗА 1883-4. ШКОЛСКУ ГОДИНУ

XIII

Прве ниже гимназије београдске.

У смислу расписа министарства од 17. Маја 1880 год. ПБр. 2273 учтиво подносим извештај о школском раду за 1883-4 школску годину. —

Наука Хришћанска предавана је по наставном плану који је издало министарство и то: у I разреду: Приповетке од Ђ. Даничића старог завета и свршен је предмет у почетку Априла ове године. —

У II разреду: Приповетке од Ђ. Даничића, новог завета и свршене су крајем Марта исте године. —

У III разреду: Црквено Богословље.

У IV разреду: „Пространи Катихизис“ о вери евангелској и о закону бојјем свршено је у половини Априла.

Историја Срба у III и IV разреду предавана је по Крстићевој Историји са дописивањем историских места и важних историјских дела по домаћим изворима. Овај предмет свршен је у III разреду 10. Фебруара а у IV разреду 27. Јануара ове године.

Немачки Језик свршен је у I разреду крајем Априла; у II разреду у половини Априла; а у III и IV разреду на крају месеца Априла ове године.

Аритметика у I и II разреду предавана је по рачуници М. Мијаиловића у III разреду по Мочнику II део, које су књиге и ученици имали за спремање.

Алгебра у IV разреду предавана је по преводу Ст. Марковића, која је и прописана.

Природне науке и то: „Познавање човека“ у првом разреду завршено је у почетку Маја; „Ботаника“ у II разреду тако исто; у III разреду „Зоологија“ крајем Маја а „Физика“ у половини Маја. У IV разреду „Минералогичка“ крајем Априла, „а Хемија“ око 10. Маја — све по програмима.

Код свију побројаних предмета ученици су се служили оним учебницима, који су разним министарским расписима прописани сем Зоологије у III разреду. Овај предмет предаван је по *Kleines Lehrbuch der Zoologie von Baenitz*: Ученицима из овог предмета није ништа диктирано сем кратког прегледа о стаблима, класама, редовима итд. нешто су се при опису животиња служили Зоологијом од К. Црногорца а доцније им је много допринела и Зоологија од Пецића.

Географија у свима разредима свршена у половини Априла по наставном програму а по књизи прописаној од проф. Карића.

Геометриско цртање у II и III разреду свршено је крајем Априла и то закључно до Хиперболе и Параболе по проф. Фиалковском, пошто још програм за овај предмет није израђен. — А Орнаментику по професору Дрезену. — Израђени ученички радови прегледани су и црвеним мастилом поправљани и погрешке означаване.

Планиметрија у IV разреду по Ст. Марковићу по програму свршена је крајем Априла.

г. Из *Краснописа* предавана су прво мала слова и велика, затим речи и реченице на табли а ученици су прегледали и радили.

Исписани прописи прегледани су и црвеним мастилом поправљени и подвлачене све погрешке, — предавање је завршено крајем Маја ове године.

Геометриско цртање свршено је у I разреду 20. Априла, и то по Фиалковском. — Даље *Слободно ручно цртање* у I, II и III разреду по прегледаоницама Хермесовим добивеним од министарства, у III разреду сем овога још су ученици цртали и геометријска тела по моделима. —

Бр. 201

4. Јула 1884 год.

у Београду

Директор I ниже гимназија

М. МИЈУШКОВИЋ.

XIV

Параћинске ниже гимназије

У свежи расписа г. министра просвете и цркв. послова ПБр. 2273, од 17. Маја 1880. год. част ми је поднети у понизности следећи извештај о стању школа за школску 1883—84 годину.

I.

У почетку школске 1883—84 год. уписало се у сва четири разр: 131 (107 мушк. и 24 девојчице) ученик.

По разредима било је: у I р. 53 (48 м. и 5 д.); у II р. 33 (28 м. 5 д.); у III р. 32 (23 м. и 9 д.) и у IV р. 13 (8 м. и 5 д.).

Оставило је школу у току године због слабог издржавања и других узрока: 10 (из I р. 4, II р. 5 и IV р. 1) ученика.

Отишли у друге заводе: 3 (из I р. 1 и III р. 2) ученика.

Школу је редовно довршило и полагало испите: 105 (82 м. и 23 д.). У I р. 40 (36 м. и 4 д.), II р. 26 (21 м. и 4 д.), III р. 27 (18 м. и 9 д.) и IV р. 12 (7 м. и 5 д.). Имали су право на испит: 118 (95 м. 23 д.). У I р. 48 (44 м. и 4 д.), II р. 28 (23 м. и 5 д.), III р. 30 (21 м. и 9 д.) и IV р. 12 (7 м. и 5 д.).

Није полагало испите: 13 (у I р. 8, II р. 2 и III р. 3) ученика из разних узрока.

По свршеним испитима а с погледом на успех и владање преко године, награђено је у сва четири разреда 8 (6 м. и 2 д.) ученика, и то књигама, које је послало министарство просвете и цркв. послова.

По прочитању класификације прешло је у старије разреде: 63 (45 м. и 18 д.).

Из I р. у II 19 (17 м. и 2 д.), из II р. у III 20 (16 м. и 4 д.), из III у IV р. 17 (9 м. и 8 д.) и из IV у V р. 7 (3 м. и 4 д.).

Понављају испите: 27 (23 м. и 4 д.). У I р. 10 (9 м. и 1 д.), II р. 5 (4 м. и 1 д.), III р. 8 (7 м. и 1 д.) и у IV р. 4 (3 м. и 1 д.).

Понављају разреде: 12 (у I р. 8, II р. 1, III р. 2 и IV р. 1) ученика.

Губе право на даље школовање: 3 (2 м. и 1 д.) ученика из првог разреда по § 20 закона о устројству гимназија.

У току школске године изречено је казни: 93 на 42 ученика и то:

а, Саветском одлуком:

1, искључено из школе на годину дана с правом на испит: 10 (из I р. 7, II р. 1 и III р. 2) ученика;

2, затвором од 6—10 дана кажњено за одсуства и друге веће кривице: 12 (у I р. 5, II р. 3 и III р. 4) ученика.

б, Заступник директора изрекао је: 33 казни (у I р. 15, II р. 12 и III р. 6) за одсуства и поновљене иступе и то затвор од 1—5 дана по члану 22 школског закона.

в, Разредне старешине изрекле су: 38 казни (у I р. 10, II р. 11 и III р. 17), за: одсуства, поновљене иступе, безобразно понашање и немир, затвор од једног дана по члану 21. школског закона.

Према овом знатном броју казни, види се јасно, да су прописи о дисциплини тачно и строго примењивани и то с тога, што су ученици овога завода махом лошег домаћег васпитања.

Сви су наставници долазили редовно на своја предавања, изузимајући једног, који је боловао десет дана.

II

Да би овај извештај обухватио и питања наставе, пропратићу редимце сваки предмет са извесним примедбама, које сам прибележио, надзиравајући предавања у смислу § 6. тач. 2. закона о устројству гимназија и расписа од 24 Септ. 1866 год. ПБр. 2271.

Настава у појединим предметима обрађена је овако:

1, *Наука хришћанска* и то: Библијске приче старог завета свршене су у I р. 18 Априла; Библијске приче новог завета свршене у II р. крајем фебруара; Обредословље у III р. свршено 30 Априла и у

IV р. Катихизис свршен 20 Априла — све по програму.

У колико сам могао приметити, Обредословље и Катихизис врло тешко појимају ученици, поред све вредноће дотичног наставника. У главном ова тешкоћа долази од рђава језика у учебницима, и с тога би требало — по моме мњењу и дотичног наставника — поправити Обредословље и Катихизис језиком појмљивијим за децу.

Празницима и недељом вероучитељ је тумачио ученицима Еванђеље у школи пред полазак у цркву. Заузимањем наставниковим и објашњењем онога што се учило у веронауци леним примерима, постигнут је *успех у опште врло добар*.

2, *Српски Језик*, свршен по програму: у I р. 30 Марта, II р. Фебруара, III р. 5 Маја и у IV р. 30 Априла. По извршеном програму ученици су понављали теже партије.

Особитом вољом, стручном спремом и вредноћом овог наставника, наставни материјал добро је обрађен. Присуствујући предавању преко године и на испиту, приметио сам, да наставни материјал није програмом сарамерно распоређен по разредима.

Врло је тешко ученику I раз. да савлада *материјал*, који се тражи програмом за тај разред.

Ма колико да се наставник труди, није му могуће довољно објаснити неке партије, тако, да би то могло остати као стална тековина ученика I разреда, који и сувише недорасли ступају у гимназију за извршење тога програма. Ово нарочито вреди за: *трино стање*, преобраћање реченица из радног стања у трино и обратно, и за сложене реченице.

За други разред програмом се тражи сарамерно врло мало (само наука о гласовима), што опет јако терети трећи разред, који има да у току непуне године сврши два најтежа дела Граматике: науку о основама и науку о облицима.

Ово чини, те наставник мора у трећем разреду *трком* да прелази, да би програм свршио, и неуверивши се довољно, да ли су ученици пређашња предавања добро разумели и запамтили. С тога је наставник принуђен, да се код важнијих партија више задржи а неважније мимогред да прелази. Односно програма за IV р. нема се шта приметити осим то, да је подесан за тај разред.

Ова несарамерна подела материјала, могла би се — по моме мњењу — овако избећи:

а, да програм из I р. остане као што је, само да се изоставе оне партије о *трином стању* и његовом *преобраћању* и о сложеним реченицама, о чему се потпуно предаје у IV р.;

б, да се у II р. предаје наука о гласовима и прва половина науке о облицима: промена имена;

в, друга половина облика: промена глагола и наука о основама да се предаје у III р.; и

г, наука о реченицама да се предаје у IV р. као и до сад.

За први разред нема нарочитог *учебника*, с тога је наставник морао своја предавања *диктовати*, крећући се у границама програма. Учебници осталих разреда са свим се слажу са програмима, који су према учебницима израђени.

Писмени задаци у овоме предмету добро упливишу на марљивост и саморад ученика, само ако је умерен број задатака; јер у противном случају, ученици малакшу и постају равнодушни према самом предмету. Јаким заузимањем, тумачењем и масом лених примера при предавању успех је у Српском језику *одличан*. Деца одговарају одмерено, прецизно и јасно, што све служи г. наставнику у похвалу.

3. *Немачки Језик*, свршен је по програму: у I р. 12, у II р. 26, у III р. 3 и у IV р. 14 Маја.

Према касно свршеном програму, ученици нису могли поновити из овог предмета, с тога је и успех у опште *слаб*.

4. *Природне науке* свршене су по програму овако: Познавање човека у I р. 13 Априла; Ботаника у II р. 21 Фебруара; Зоологија 7 Фебруара, Физика 30 Априла — обе у III р; и у IV р. Минералогја 9 Фебруара а Хемија 3 Маја.

Настава у природним наукама веома је *слаба и мањинална*.

5. *Историја Срба* није *свршена по програму*. Успех не задовољава.

6. *Географија* свршена је по програму: у I р. 18 Фебруара, у II р. 24 Јануара, у III р. 17 Фебруара и у IV р. 13 Априла.

Из Географије више је изостављено него што се учило па ипак успех не задовољава.

7. *Математика* свршена је по програму и то: у I р. 4 Фебруара; рачун у II р. 7 Фебруара; рачун у III р. 2 Марта и у IV р. Алгебра 7 Јануара, Геометрија 5 Априла.

О настави ове групе наука уздржавам се да говорим, јер потписани предаје поменућу групу.

Цртање Геометријско предавано је по књизи г. Ј. Дерока: у I, II и III р; *слободно цртање и краснопис* предавано је по образцима за те вештине, које је послало министарство просвете и црквених послова.

Настава у геометријском цртању доста је добра с погледом на тешкоћу предмета и неправилан говор наставника.

9. *Музика и Нотно цевање* обављено је по програму дотичног наставника.

Поред све добре воље и заузетости наставникове, није се могао приметити довољан *успех* у поменућим вештинама.

10. *Правила о писменим задацима* вршена су уредно.

11. На испиту сваки је ученик говорио 5—15 минути.

12. Кабинет физички и не постоји, јер нема ни једног апарата. Тако је исто и са Хемијском Лабораторијом. Крајње је време да се набаве апарати за очигледну наставу у Физици и Хемији.

13. Књижница је доста добро заступљена историјско-филолошком групом. Од природних наука има тек неколико незнатних дела, а о математичкој групи нема ни помена; једва се налази по нека рачуница за ниже разреде као и алгебра за средње школе.

14. Зграда, у којој је параћ. нижа гимназија, не одговара школиним условима, с тога би требало наћи другу, удеснију, у којој би се могла сместити сва четири разреда, а не као што је до сада било те је четврти разред био одвојен у другој згради. Оваком поделом разреда по зградама, ремети се ред и дисциплина у заводу.

15. На Петров-дан, после благодарења, обављена је свечаност у школи у присуству свију наставника, ученика и много грађанства. По прочитању [класификације раздате су награде ученицима и прочитан извештај о фонду сиротних ученика овдашње ниже гимназије. Завод је имао дванаест фондових питомаца, који су по одлуци Савета од 10. Јануара ове год. Бр. 4. уживали месечно по 5. динара.

Г. заступнику министра просвете и црквених послова.

КБр. 185.

15. Јула 1884. год.
у Параћину.

Понизан
заступник директора
НОВАК САВИЋ
професор.

ИЗВЕШТАЈИ ШКОЛСКИХ НАДЗОРНИКА

О ИСПИТИМА У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА

за 1883—84 школску годину

XIII
ИЗВЕШТАЈ**Миленка Марковића, о основним школама
у округу алексиначком***Господину министру просвете и црквених
послова,*

Прегледао сам све основне школе у алексиначком округу и према датом ми упутству од 1. Маја ов. г. ЦБр. 3091, част ми је поднети вам опште извешће о школама, које сам прегледао. Поред засебног извешћа, у коме сам о свакој школи засебице изложио све прилике, које ваља да се знају на највишем просветном месту, слободан сам овде изнети вам опште примедбе о основним школама.

I. Наставници и њихна спрема.

Нема сумње, да је учитељ најглавнија чињеница, од које зависи овакав или онакав напредак у раду око образовања и васпитања омладине. Нека су све остале прилике и непогодне, опет спреман и радан раставник, а при том устаоцац, у стању је да одговори очекивањима, која с правом изискују од основне школе. Где су пак и прилике још погодне, где је учитељу све на руци, ту можемо бити врло пријатно изненађени и очарани сјајним напретком, који се с децом даје постићи. И ако не могу рећи, да сам наишао на школу, у којој не би било никаквих неприлика, које одмажу раду и напретку, опет за то смем слободно тврдити, да те прилике стоје већином у неком узрочном и правилном односу са тиме, колико је и како наставник сам дорастао позиву кога се примио. Где год наиђете на школу, да успех не одговара жртвама и очекивањима, ваља знати, да је на првом месту узрок до учитеља. Било да је неспреман, те нема довољно знања, било да је невешт или нерадан. Тек на другом месту могу бити криве и друге школске прилике од којих такође зависи добар напредак у школи. Број спремних и редовних наставника већи је, но што је некада био. Исто

тако има већ приличан континент радника у школи старијега кова, који су самосталним трудом и угледањем на боље раднике надали близу све оно, што им је оскудевало кад су се први пут примили наставничког посла. Ово сам изриком напоменуо у своме засебном извешћу на два-три места. Но при свем овом, има много већи број посленика на школскоме раду, који никако нису за тај посао, нити ће икад бити. Примив се једном те дужности они су постигли своје идеале, пошто других ни имали нису, и остали су непомични и глуви према свима модерним напрецима и захтевима, који се стављају у аманет основној школи, да их она оствари. Прогрес културни и савремени допирао је до њих, мислећи као пуж. Овакви радници не живе, већ вегетирају. Они су сретни, ако могу тројку да добију. Школа им је често само фирма, која им даје могућности, да на други начин пораде око сретнијег стања свог. Они су често и за сажаљење и сва грешка лежи у томе, што им се дао такав положај у друштву, за који нису. Да су оваки наставници више од штете но од користи са свим је природна ствар. Број таквих радника може се лако видети из засебнога извешћа. По кад што и при најбољој спреми и вољи за рад од стране наставника, опет не може бити доброга напретка, кад сви остали услови оскудевају. То се види из засебнога извешћа код школе, којој је највише пажње поклоњено од моје стране. Но оваки су случаји срећом врло ретки. Садањем систему ревизије измичу се многе прилике из школскога живота, које не може да ухвати и сазна. Тако је на прилику владање, понашање и утицај наставника у круговима ван школе. Целе године бива ту ваздан афера, које би ваљало сазнати и похватати; али се оне све измире и стишају за оних 7—8 сати, док се ревизор у школи бави, да на ново почну чим он сврши свој посао и окрене леђа школи. Тако се често досађује којекаквим тужбама и ситницама министарству просвете, тако се чине

много злоупотребе, које се пред ревизију вешто прикрију. Спремне и способне наставнике, ваљало би другачијим системом ревизије, који би морао бити ближи, чешћи, дужи а по могућству и инструктиван, одржавати искључно на послу школском, који се најбоље рентира.

II. Наставни предмети и како се предају.

1. *Српски Језик*. Још ће грдна количина воде протећи рекама српским док дође време, да наша основна школа буде у стању научити омладину која кроз њу прође, српскоме књижевном језику! Научити толико, да она буде способна исказати своје мисли правилним језиком и разумети туђе мисли, које неби прелазиле ниво општега образовања, које се задобија у основној школи. Узрок је овоме тај, што ни сами наставници или не говоре правилним српским језиком, или ако владају српским језиком мисле да им је је то доста, па се не брину да изуче теориске основе језика, да му изуче граматику и синтаксу и да поразмисле о начину, како се и други томе може научити. Поред овога, већина их не зна, да се користи живим говором на часу сваког наставног предмета и у свакој прилици где се разговара, мислећи да је само час српскога језика по распореду искључно за то одређен, да се изучава српски. Два најмоћнија средства за изучавање језика: живи говор од стране учитеља и деце, и читанка са разноликим вежбањима, — не умеју да се експлоатишу у довољној мери. С тога и не може бити напретка, кад се гледа да се неким досеткама тренутно одржи нека вајна свест о законима и правилима језика, који нису везани за живи говор и за различне примере и вежбања из читанке.

У млађим разредима, нарочито у првом, општа је погрешка скоро по свима школама у томе, што се аналитички и елементарни ступањ учења језика прелази брзо и без поступности. Одмах се почиње читање и писање без довољне припреме која је већ до ситница изведена у упутствима. На тај начин дође синтеза пре времена, те се деца осакате и у читању и писању, да их је тешко поправити чак и у старијим разредима. Наставници хоће, да им ученици науче за пола године читати и писати, неразумијајући како је то

читање и писање, па у тој журби и пренагљености, омаше и очигледност и поштујност и цео аналитички део, који је круна нове методе читања и писања и у опште целога језика. Тек на крају године стоје разочарани чудећи се неуспеху, незнајући да објасне за што је то тако и зашто тако мора бити. О овоме имају наставници довољно упуства, да кад би их паметно проучили, не би упадали у ове погрешке од којих се рђаве последице повлаче до краја образовања у народној школи. . . . Са писањем бива то исто, што и са читањем. Место цртања и претходних вежбања за писање, пусте се деца да одмах без припреме брзо пишу слова, те се тако с почетка науче и навикну на ружно и неправилно писање, које се доцније врло тешко може да поправи. Ништа није чудније, но видети ђака I разреда како не уме на испиту да напише кратку реченицу правилним словима и у линијама, но је тако напише савкато и накарадно, као да је први пут сад о испиту изнета у школу ишпартана табла. Ни једно слово нема правилан и савршен облик, нити се онде пише где му је место.

Кад се овако погрешно почне у I разреду онда се то повлачи и кроза све разреде. Крпи се непрестано. Уче се ђаци III и IV разред да читају и пишу! Место да је правилан основ положен у млађим разредима и да се овладало читањем и писањем још у I и II разреду као најмоћнијим средством за даље учење и образовање. На тај се начин, сасвим природно, не могу предузимати у старијим разредима онаква вежбања, којима би се језик изучио и савладао, но се целу српскога језика напоследку и у старијим разредима редуцира на то, да се макар добро научи читати и писати, кад се више не може да постигне. Остало се све запусти и занемари. Ово је по моме мишљењу главни узрок, што се не постиже довољан напредак из српскога језика. Нисам нашао више од 3—4 школе, у којима деца добро и правилно читају, а толико сам их исто нашао, у којима ученици лепо и правилно пишу.

2. *Наука Хришћанска*. Редак је предмет, који се тако сувопарно и мртво предаје, као наука хришћанска. Нешто за то, што многи наставници и сами не знају садржину овога предмета, а нешто и за то, што и ако знају

нису загрејани и одушевљени једром и топлом садржином хришћанства. Многи наставници не умеју да оживе садржину и да је прераде у zgodну причу, у коју се може цео живот и судбина човечија уплести. И ако су већ ређе школе, у којима би се изучавао овај предмет из књиге строго на памет као некада, опет за то свуда провејава стари ситни дијалог, који сам на једном месту засебнога извешћа описао, који је тако ружан и досадан, и који тако мало покреће, загрева и развија. Ово није ништа дурго, до вешто прикривено учење из књиге. Место слободнога причања и природнога говора, утегне се садржина овога наставнога предмета у такве форме, које су круте али празне. Па ипак местимце наилазите да је овај предмет врло паметно и педагошки обрађен. Многи наставници и сами не знају од куда им ваља узети грађу за по неке партије програма. А и сам програм ваљало би да је специјалније одређен.

3. *Рачун.* У овоме се предмету примећује највећи напредак, а то с тога, што је школска литература из овог наставног предмета најбогатија од свих других предмета са учебницима и упутствима како за учитеље тако и за ученике. Још има грешака, и то грубих, код неспремних наставника. Неће људи да се упознају дубље са садржином и начелима, по којима је обрађена грађа овога наставнога предмета у књигама, које имају. У млађим је разредима највећа погрешка, што се елементарни ступањ прескаче или онако прегазу, као и то, што се не уме са целим разредом у једно време да ради. Обично се прозове по један ђак, па се с њим рачуна, док остали не учествују у раду, што је скроз и скроз погрешно. Место да процес мишљења из рачуна, који се предузима са једним ђаком, прође кроз главу сваког детета у исто време ради се обично са сваким ђаком посебице и наизменце. Од како је рационална метода рачуна задобила места у нашим школама, и од како је праведно осуђено само механичко писмено учење, отишло се и сувише далеко у понеким школама у тој заукталости, те се место подједнаке пажње, обраћа већа брига на усмено рачунање тако, да се писмено и занемари у недозвољеној мери... У писменом рачуну и та је погрешка што се не уме све да расветли и објасни на основи усменог ра-

чуна, који на сваки начин ваља да претходи писменоме. У млађим разредима, а по негде и у старијима, не може се никако постићи довољан напредак, кад се не пази на очигледност и поступност. Пре свега ваља рачунати са стварним предметима који се могу чулима опазити, нарочито видом и пипањем. Те предмете треба сва деца да имају и њих ваља мењати. Само се на тај начин може створити јасна и трајна представа о величини бројева и бројних односа. Ово важи нарочито за елементарни ступањ кад се темељ полаже. Та се величина и однос може одмах и писмено представити, па макар и најпримитивнијим начином. После сваког рада долазе конкретни примери из живота и напослетку апстрактни бројеви и бројни односи. Против ових утврђених правила грешу већина наставника док је настава на елементарном ступњу. За то и наилазимо на ђаке у III и IV разреду, којима морате објашњавати многе бројне одnose куглицама, цртама или другим стварним предметима, јер их не разумеју, а не разумеју их с тога што им није довољна стварност и очигледност претходила, што је занемарен или прескочен елементарни ступањ.

Многи наставници почињу одмах рачунску наставу апстрактним бројевима. И тада не може бити друкчије, но се вечито морамо враћати и у најстаријим разредима на стварне предмете, да би објаснили мало тежи бројни однос. „Е лако му је да израчуна и погоди кад види, но нек израчуна овако кад ништа не види“, тако неки мисле кад добију први пут руску рачунаљку у школу.

4. *Земљопис и Историја.* Оба ова предмета, колико су важна, толико су и тешка за потпуно схватање, нарочито Историја. Земљопису се полаже темељ у II разреду, и на основи тога знања ваља да се схваћа и разумева оно, што по програму долази у III и IV разреду. Но у II разреду код елементарног ступња и грешу се најјаче. Место најтачнијег и најфинијег ориентирања у уском завичају своје, о свима земљописним предметима, који се налазе у томе простору и то све у свези са цртањем — претвори се земљопис још у II разреду у неке глупе и апстрактне дефиниције у опште: Шта је то ливада? Шта је то забран? Шта је то њива? Шта је то брдо, поток река?! Таква неприправна деца из-

лазе од једном пред готову мапу за коју не знају ни како је постала, ни како виси о дувару. Тако се сва настава претвори у учење и читање мртве карте, место истинског оријентирања у ширем простору на основи поређења. Оваком учењу са карте требало је да претходи цртање, разумевање и читање простора, који би био проучен и упознат чулним опажањем. Па кад се и наставник уме довољно да користи картом и цртањем, објашњавајући, поредећи и идући поступно, опет се може постићи неки стварни напредак. Не уме ли ни то, онда нађете ђаке, код којих су тако наопако схваћене земљописне ствари, као ни код једног предмета. Ту изиђе да Морава извире из Дунава и тече од севера на југ, ту окрузи граде срезове, ту су окружне вароши у исто доба и окрузи ту се не зна како лежи према школи ни најближе село или брдо, које је ђацима сваки дан пред очима. Што год се даље одмиче у настави, која је овако наопако заснована, све се теже и нејасније разумева наставна грађа из земљописа у старијим разредима. Ту ће вам рећи ђак IV разреда, кад га упитате, зна ли што казати о Старој Србији, да зна, само мора изаћи на мапу, не зна овако с места из клупе! То је најбољи доказ наопаког предавања од кога никакве користи нема. Што се тиче погрешака из земљописа, које сам сад споменуо, налазе се у већој или мањој мери близу по свима школама.

Историји се полаже темељ биографијама у III разреду, поред осталог дечијег искуства у познавању људи и њених односа. Већина се учитеља паметно користи грађом из наше новије Историје и добро је предаје. Погрешака има у томе, што се то не прича лепо, природно и на ситно, као и у томе што се деца не оријентирају и не упознају до ситница о времену и приликама које су тада биле. Често се прича и излаже живот и догађаји појединих људи без довољног поимања прилика кад је, где, за што и како било. Што је најгоре, често се ове биографије по књизи уче на памет у III разреду.

И код Земљописа и код Историје грешни се у томе што се не уме јасним, опширним и леним говором да замени очигледност, које често пута не може бити у овим предметима. Поред овог грешни се и у томе, што се нема

утврђеног реда по коме се описују и изучавају поједине методске јединице, било географске, било историјске. Тај утврђени ред треба с временом и деца да свикну и да га се држе, па се не би о једном истом предмету почињао говор у свакој школи различно. Ова се грешка налази још у већој мери код Јестаственице.

5. *Јестаственица*. Ређе се сада налази онако грубих погрешака у предавању овога предмета као што их је пре било. Нађете по негде и такву школу, где се одмах класифицира, дели и учи на памет, али се у већини школа почиње настава од јединака, само што се ове јединке не описују по утврђеном реду и не описују се тачно са финим разликовањем. На многим се местима описују на памет а не посматрају се предмети конкретно. Овакав рад не вреди ништа, нарочито код Ботанике и Минералогije. Место тачног и финог разматрања и описивања, често се обраћа већа брига на друге ситнице и споредности, а опис се занемари. Како у програму није материјал детаљисан, но је остављено на вољу да сваки само одређени број јединака пређе, то се и ту грешни, јер многи не умеју да одаберу материјал. Место да изаберу главније јединке, које могу доцније послужити као представнице читавих група, узимљу се ту јединке без икаквог реда. И сам материјал, поред неодређености, биће да је сувише велики, те га није могуће обрадити онако као што се по методици изискује.

Поред ваљане ручне књиге за наставнике, ваљало би свака школа да има ма и најужнију збирку јестаственичких објеката. Ово би ваљало наставницима ставити у дужност, да бар сваке године ма и најмањи број екземплара у збирци принове. Што они не могу то нека општине набаве. Овога сад скоро нигде и нема. Једина су замена природописне слике, па се и њима многи наставници служити не умеју. Код неког наставника нађете на испиту спрењених биљака и минерала и ту већ мора бити да је Јестаственица паметно и добро предавана. Али ово је реткост.

6. *Познавање човека*. Из овог се предмета не постиже довољан напредак. Колики је узрок до методе, толики је и до тога (што се не постиже довољни успех), што или сами наставници не познају садржину овога пред-

мета, или и ако познају не умеју да одаберу и обраде онолико и онако, колико је за децу потребно. И овде оскудева довољна очигледност, па се учи онако на веру без тачнијег посматрања. Ваљало би програмом тачније скицирати грађу.

7. *Цртање*. Овај се предмет предаје слабо по свима школама у опште. Наставници сами не умеју цртати, па не могу ни децу цртању научити. Ваљало би да имају упутства за ово. И за цртање би требало прописати стилско-графисану артију коју би могла израђивати државна печатња као и прописе. Овако на многим местима никако деца и не цртају или цртају на белој чистој артији, што је погрешно нарочито за почетнике мале. Методика овога предмета прописује за сваки разред шта ваља и како ваља цртати, па би тако требало и за наше школе прописати. Овако црта самопроизвољно шта ко хоће и како му се свиђа.

8. *Краснопис*. Њега и нема у основним школама. Већина наставника нити пише лепо ни красно. Где наставник лепо пише и стара се да тај рукопис и на децу пренесе, ту деца лепо и правилно пишу. Где тога није, ту писање не само што није правилно и лепо, но је ружно. Има наставника који сами не умеју лепо писати, али се користе прегледима — прописима, пазећи строго да ученици тачним угледањем и подражавањем пишу онако као што су им прегледи, и ту се постигне врло добар напредак. Где се не пази на писање још од почетка и то врло строго и марљиво, ту се науче погрешни облици и не могу се одвићи деца без велике муке од ружног и неправилног писања. Ова система прописа добра је и који пази и уме њоме да се користи, ту сва деца и подједнако и лепо пишу. У једној сам школи наишао на ђаке I разреда, који су тако лепо и тачно изучили писање, да кад ђак напише реченицу на табли, мислите да је на пропису читате. Тако је тачно и савршено сваки облик копиран и изучен угледањем и подражавањем.

9. *Певање*. Предаје се рђаво како црквено тако и певање народних песама. Наставници не умеју ни сами лепо да певају. Поред тога не умеју да одаберу песме, које имају смисла и значаја за децу. Не умеју ту садржину методски да обраде, те да је сва деца заводе

и науче на памет, па да је сложено и одушевљено певају. Наћи ћете певање правилно и лепо само код по неког наставника, који било да свира у виолину, било да сам воли певање, па је и настојавао да се певање изучи својски, као предмет од вредности. И наставни програм има празнина код овог предмета. Треба одредити поименце народне песме које у ком разреду ваља певати. Па се те песме могу и компоновати са упуством, како се предаје певање. Тако би се лепо певање с године на годину ширило и проносило кроз школе, макар и самим угледањем на вештије учитеље, који би тако упуство одмах разумели и остварили. А чудо је дивно, како се наставници основних школа један на другог у начину предавања угледају, примајући један од другог оно, у чему је који савршенији и спремнији. Овако је све забадава. Нађете женску школу у којој се певају песме, које су за одрасле девојке. Нађете мушку школу у којој се пева старинска песма, и то неправилно, да на послетку изиђе на „леде дунеранке.“ И ако леже две или три методике у школској књижици, у којима се лепо казује како ваља певање предавати, нико то не уме прочитати и разумети.

10. *Гимнастика*. Важност овога предмета ни један наставник неће да ради и појми. Оно што је душа гимнастике, строг ред, тачност и кретање по такту и команди, не можете нигде наћи. Не умеју деца правилно ни тело да држе, а камо ли да правилно изврше сложније покрете. Па тако деца не умеју ни ићи правилно, ни стојати ни седети! Наставници су и немарни према овоме предмету. Или сами не знају гимнастику и не појимају јој важност, или што друго, тек је факат, да су они већином претворили гимнастичка вежбања у неке игре или неке стереотипне фигуре гимнастичке, које се не врше по такту и заједнички, а не раде се ни правилно. Често пута падне на ум човеку, да се овај предмет од беде предаје. Пред испит се научи неколико неправилних кретања, која више личе на изигравање гимнастике и комедију но на озбиљну гимнастику. По негде је наставник порадио код општине, те су му се и неке справе начиниле у дворишту, па мисли да је тиме задоста учињено за гимнастику, што се деца сама без рада и поступности пен-

www.traju.rs преврћу самопроизвољно по оним справама. Ни у једној школи не нађох гимнастику, да је добро и правилно предавана. На испиту се уче деца, како ваља да се поставе у ред, да образују две врсте, да се окрену лево или десно, да маширају по такту итд. А толико се ваља може добро за годину дана изучити. Многи наставници, као да се стиде командовати, по онако обично говоре деци, какве им покрете ваља вршити! У једној школи само, биће да је гимнастика својски и озбиљно изведена по упуству од пок. Предраговића, и ту је наставник више самоуч. Но овде се није могао дуго држати испит због блата и рђавог времена, те нисам могао ни видети цео напредак и рад из гимнастике, но само почетак.

III Школске књиге, књижице и наставна средства.

О овоме предмету имао сам више пута прилике да кажем своје мишљење. Књиге не треба за децу писати да из њих уче, но за наставнике. Све што нема облик читанке, лектире или нерешених задатака за вежбање из ма ког наставног предмета, то не треба давати деци у руке. Али која хасна од божијих суза? На земљу нападају, на ту худу земљу, где безбожни људи ногама их газе! Још и данас нађете школу, после толике повике на механичко учење, где сваки ђак држи рну књига — предмета — пред собом. Ту вам је катикизис, историја цркве, јестственица, историја, земљопис и т.д. То ће трајати све донде, док се изриком не забрани па и онда тешко ће престати, ако наставници сами не буду спремији и вештији у раду. Књиге саме по себи не морају бити рђаве. Паметан наставник може с коришћу да их употреби, али баш ту и лежи зло, што се већином те ручне књиге злоупотребљају, те деца сама из њих напамет уче, без посматрања, без размишљања и разумевања.

Школске су књижице махом убоге. Наставних средстава има такође мало. Ово ће остати све донде по старом, док се не пропишу поименце и књиге и средства, које свака школа мора набавити и имати. А то се могло лако извршити. У једној школи нема мапе Краљевине Србије или балканског полуострва; у другој нема слика за јеста-

ственицу; у трећој нема никакве књиге, којом би се учитељ послужио за предавање земљописа, историје, српскога језика и т. д. И то тако остаје без измене. Слабији и неспремни учитељи још то и воле. Имају згодан изговор код ревизора: Немам господине „Кнежевине Србије,“ немам „предавања из српског језика.“ Немам „Познавање човека,“ немам „мапе балканског полуострва“ па сам се све сам мучио, док сам оволико урадио. А у самој ствари није ништа ни урадио! Ја сам прошле године у своме извешћу казао и начин, како би ваљало извршити ову набавку. Нашим школским општинама не сме се препоручивати, шта им треба радити, но им ваља заповедати, шта морају радити.

IV Школски одбори.

Какви су где људи, такви су и одбори. Многи не разумеју своју дужност. Где је наставник невешт и немаран, па не разуме закон и не уме њиме да се користи и одржи уредну школу, ту има свакојаких неправилности и ситних злоупотреба, као што се види из засебнога извешћа. Одлуке одборске председник обично не извршује благовремено. Ово би требало државна власт чешће да контролише. Чине се неправилности и злоупотребе пописом деце у школу. Свему овоме ваљало би наћи лека. У крајевима, у којима сифилис красира (бањски срез), ваљало би при попису деце да буде и лекар присутан, те да се не уписују намерно и сифилитична деца, да се одмах после уписа опет ослобађају од похођења школе, на основу лекарске сведоче. И са овим се чине злоупотребе. По моме немеродавном мишљењу, не би требало никако ни уписивати у школу децу заражену сифилисом, јер здрава деца примају болест од заражене. Нарочито деца, која не знају шта је сифилис и како га се ваља чувати. С времена на време ваљало би лекар по дужности са полицијском влашћу да прегледа школе и да поднесе извешће. Ова је зараза грозне размере узела, да би ваљало школе у болнице претворити. Није то мала ствар, кад кум не сме да пије вина из чаше девојачке на венчању, што му је кума „шаптавицом“ заражена! Свако треће, велико и мало, старо и младо, заражено је сифилисом у понеким селима. Нађете школу, у којој је 19 ђака

душтине кући на лечење од сифилиса! А ко их и како лечи?! Нађете председника општине, који је сифилисом заражен! Ово је големо зло, које ваља лечити, ако се како може.

V Школске зграде.

Школске су зграде већином рђаве. Сем 5—6 зграда, које се могу по нужди трпети, до бољих времена, могле би се све остале из хигијенских разлога затворити. Како су зграде рђаве, не могу се ни одржавати у добром реду и чистоти. Ваљало би најозбиљније наредити, при новом груписању општина, да се одмах прибира новац уз порез за подизање школских зграда, јер се иначе неће

никако на време подићи зграде по правилима о грађењу школа. Неке зграде, које сам поменуо у засебном извешћу, ваља заиста одмах с места затворити, не обзирајући се ни на што више.

Примите, господине министре, уверење о мом одличном поштовању и благодарност на високом поверењу.

15. Јула 1884 год.
у Нишу.

Ревизор
основних школа у алексиначком округу
Мил. Марковић
професор учитељске школе у Нишу

КАРАКТЕРНЕ СЛИКЕ ИЗ ОПШТЕ ИСТОРИЈЕ

(по А. В. ГРУБЕ-У)

(Наставак)

ЛУДВИГ СМирЕНИ И Његови синови

1. Лудвигова смиреност

Син Карла Великога, Лудвиг, почео је владати пун добре воље, да чини добро. Али за једнога владара није доста само добра воља на да може вршити своју дужност. Он мора имати још толико разума да може увек знати шта је право, и доста снаге да то може учинити. Баш ово двоје није имао син Карла Великога. Он је био тако благ, да му је благодет прелазила у слабост, а та његова слабост шкодила је и њему и његовом народу.

Кад је почео да влада слушао је са свију страна о невољи свога народа, и то га уплаши. У том стигоше многе тужбе, како чиновници рђаво раде. Чак ни силни Карло није увек могао народ сачувати од силе неких и неких људи, а камо ли да је то могао учинити слаби Лудвиг. Па ипак он је у почетку чинио све што је могао. Оне људе које је држао да су поштени и пра-

вични шиљао у све округе царевине своје да опет поврате мир и правду. Он поврати племићима и слободним Саксонцима њихова имања, која им је његов отац одузео. Осем тога постара се он да осигура границе од Словена и других народа, који су га могли напасти.

Италијом је управљао син његовог умрлог брата, а у Риму папа Стеван IV. Чим је дошао на папску столицу он заповеди своје народу да се цару закуне на верност, а 816. године дође и сам у Немачку те положи заклетву верности. Ту изради он са Лудвиговим пријатељима, да царску круну коју је сам узео био, прими из папских руку. Ово се догодило у Ремсу. Од тога дана Лудвиг је све више и више слушао свештенике и проводио смирен и богоугодан живот у молитви. Због те побожности у мало што није једном живот изгубио. Кад се једном после свршене службе враћао из цркве кући морао је прећи преко једног

моста, коме су даске биле труле. Даске се изломе и више од двадесет људи заједно са царем скрхају се доле. Срећом нико не пострада. Да би се што више могао одати Богу на службу, он подели своје велико царство међу три сина: Лудвигом, Лотаром и Пипином. Најстаријем сину Лотару даде царску титулу и узе га за помоћника. Пипину поклони власт над Аквитанијом, а Лудвигу даде Баварску и земље у којима су живили Авари и Словени. Али то се многима није допало, а највеће незадовољство јавило се у Италији. Епископи и већи чиновници у Италији говорили су синивцу Лудвиговом, како му је стриц учинио при деоби голему неправду и наговарали су га да се оцери од Француске. Али пре него што је његов синовац и сакупио војску, крену се Лудвиг против њега, и сви који су га наговарали оставише га. Тада сиромаш намесник паде пред ноге своје стрицу и мољаше га за милост. Али царица која је хтела да један њен син добије Италију наговори свога слабог мужа те свога синовца ослени. На три дана после тога, од мука које је трпео, умре синовац Лудвигов и он не имађаше нигде станка ни мира. А кад на скоро по том умре и царица, онда је он дрхтао од казне божје. Да би за добио божју милост, он је давао небројено благо цркви и сиротињи. После тога даде он Италију своје сину Лотару да њоме управља.

2. Борба са синовима

Све кајање удовог цара није га могло задржати да не тражи најлепшу жену у целој царству. Најбоље му се допала Јудита, кћи једнога племића, који је у Швабији и Баварској живео на своје великом имању. Он узе лепену Јудиту за жену. Она је умела тако лепо поступати у свачему, да је цар био готов учинити што год она хоће. Сав свој живот и своје мисли по-

клонио је њој и свештенству, а своје велико царство заборави. Народи који су живели на граници, већ су видели да мач Карла Великога висе у присенку и са свију страна нагрнуше на његово царство. Нормани су са својим лађама крстарили по обалама Фландрије, на југу су Арапи продрли преко шпанске границе и метали све под нож и ватру, а са истока су се спремали Словени. У исто време графови (управници области) гњавили су народ, узимали земље и новце, и у свему радили као да над њима и нема никаква господара. У такој самовољи сваки је мислио на то, да себи нађе правде како зна. Земља се напуни разбојника и отмичара. Али при свем том цар не узе мач, већ је тражио да кајањем и молитвом умилостиви гњев божји.

Године 823. роди му његова друга жена сина Карла (који је прозват Ђелави). Он га је волео више од свега и његова жена Јудита наговори га да за љубав свога синчића одузме један део царерине од синова из првог брака. Тада се разјарише сва три брата и заборавише, да је онај, који је хтео узети део царевине, њихов отац. С тога се кренуше против њега као непријатељи. Народ се ужасну овој безаконитости, а великаши ликовашу у миру. Цар је такође искупио војску, али синови су је поткупили и кад је дошло до боја његова војска пређе његовим синовима и они ухватише оца. Јудиту су затворили у манастир, а Лотар који је од све браће био најбезбожнији, предаде оца свештеницима да би га наговорили да се откаже царства и да се покаљуђери. Али свештеници се сетили како им је цар увек чинио добра, и како ће им и у будуће бити. С тога навалише на два друга брата, Пипина и Лудвига, а и народ наговорише да жали цара, те се он опет поврати на престо. Тада прогна он Лотара у Италију

www.и.даде.му ту земљу, али му не даде царску У титулу више.

Али цара ни невоља није опаметила. Љубав према његовом најмлађем сину, Карлу избезуми га на скоро, те опет учини неправду синовима Пипину и Лудвигу. Он подели њихово царство само да би Карлу могао доћи део. Они се опет удружише са Лотаром и папа Григорије II благослови савез. Код Колмара очекивали су синови њихова оца, цара Лудвига. Али он стајаше са својом војском код Вормса. Тамо дође папа да оца наговори да се покори синовима. Одмах га изневерише сви његови ратници осем њих неколико који су своју част и савест чували. Овима је он у тузи својој говорио: „за што остајете ви још код мене старог остављеног човека? О, идите срећнима, тим ваша верност неће бити упрљана.“ По том пређе он опет сам својим синовима и они га опет ухватише. Ово се догодило на једном пољу у Елсасу, које је прозвано „Лажно поље“ за вечити спомен неверства. Безбожни Лотар одведе свога оца у Соасон и тамо га опет затвори у један манастир. Тамо сад навалише, по Лотаровом наговору, многи свештеници, на дубоко погруженог цара и морили су га дотле саветима док најпосле не пристаде да учини по вољи свога сина.

У одећи покајника уђе он у цркву. Тамо је клечао на једном кострутном простирачу и пред целим народом плачући кајаше се за своје грехове. По том је скинуо сво оружје и тим се отказао господарства. Лотар је заповедио да му се осече коса и да га закалуђере. Тада се распали гњев у пониженог цара и љубав према сину своме Карлу, ради кога је он све дотле претрпео, и то му даде снаге да се од нападаја брани. Његова два друга сина Пипин и Лудвиг опет бојали су се да се њихов брат Лотар не докопа сам власти, кад све изврши, јер су познавали његово

властољубље. С тога пристадохе да избаве свога оца, а народ узбуњен због Лотаровог безакоња, пристаде уз њих. Тако стари цар буде опет ослобођен и постане господар царства.

Прва његова брига беше да опет царство подели. Сиротом старцу не падаху на ум ни Арапи ни Нормани, нити је мислио што на неверне чиновнике, који су народ мучили, нити се бринуо како ће народу помоћи. Он није мислио ни на то, како сила свештенства све више расте. Шта више, он ослободи свештеничка добра од сваког плаћања и дозволи да они имају своје судове. С тога добије назив „Смирени,“ али Карло Велики, који је такође био смирен, умео је боље своја права чувати.

Године 838. умре Лудвигов син Пипин. Тада цар, кога је царица подбунила, хтеде између Лотара, коме је све опростио, и свога љубимца Карла делити земље. Пипиновим синовима није хтео дати ништа, а сину Лудвигу остала је само Баварска. Али Аквитанци се подигоше за синове свога умрлога краља, а и Лудвиг устаде против свога оца (840.) Тада се стари цар напрасно разболи и умре на једном острву Рајне (Ингелхаим) тако исто бедан као што му је и цео живот.

3. Борба браће

После смрти Лудвига Смиреног изашло је на видик сво неверство Лотарево. Његов брат Карло увидео је да му брат Лотар исто тако мисли зло као и своме брату Лудвигу, кога су називали „Немачки.“ Лотар, који је носио титулу цара, хтео је да има све простране земље Карла Великог. За то се удружише браћа Лудвиг и Карло против Лотара, а он се опет удружи са својим синовцем, младим Пипином. Тако су једнокрвни краљеви стали један против другог као крвни непријатељи. Године 841. била страшна битка код

Фонтенела у којој је, само за ђеф тих људи пало преко 40.000 бораца. Лотар је био побеђен. Али он побеже у Немачку, у којој је владао Лудвиг, да овога из његове сопствене земље протера. Да би постигао своју цел, Лотар је знао шта Саксонци желе, па за то објави да сви племићи немају никаква имања и да се земља народу поврати. У највећој радости пристао је народ уз Лотара и направљен је савез за повратак старог саксонског уређења и независности од Француске. Одмах су протерали све хришћанске свештенике и све племиће. С тога они као непријатељи Лотареви одоше са својим људима Лудвигу и Карлу. Ова двојица дођоше са својим војскама до Штрасбурга. Кад је Лотар видео силу своје браће, он замоли за мир. Да би мир могао добити, он срамно издаде саксонски народ. Сад Лудвиг нападе на Саксонце са племићима, и пошто их победи,

поступао је врло строго са њима. Сто четрдесет најодабранијих људи било је погубљено, а много њих нагрђено.

4. Уговор у Вердену

После свега овога сложише се Лудвиг и Карло са Лотаром за мир и направеше уговор о деоби земаља у Вердену 843. године. Лудвиг доби све земље са ове стране Рајне, у којима се немачки говорило, и још неке градове с оне стране Рајне и постаде самосталан господар. Земље на другој обали (левој) Рајне, то јест Бургундија и Нидерландија са Италијом припале су Лотару, који је задржао титулу цара. Данашња Француска опет припала је Карлу „Ђелавом.“ Од тада су се делили Немци од западних Франака (Француза) све више и више, и Немачка има своју засебну историју.

(Наставиће се)

ПРИПОВЕТКЕ ИЗ СТАРОГ И НОВОГ ЗАВЕТА

(УДЕШЕНО ЗА ШКОЛСКУ ПОТРЕБУ)

(Наставак)

„Погледајте на птице небеске, оне нити сеју нити жњу, нити скупљају у амбаре, и отац ваш небески стара се за њих и храни их. Зар ви нисте далеко бољи од њих? За што се тако бринете о хаљинама и украсу? Погледајте на пољске љиљане како они расту? Нити се труде, нити преду; и ја вам велим, да се и Соломон, кад је био у највећој слави својој, није тако одевао као ти пољски љиљани. Па кад се Бог тако о трави брине и тако је одева, тим пре колико се више за вас брине маловерни! И тако дакле, немојте се бринути шта ћете јести или пити, или у шта ћете се обући. Јер свему томе наклоњени су не-

знабошци, а отац ваш небески зна за све ваше нужде. Тражите пре свега царство божје и правду његову, и све ће се дати вама.“

„Не осуђујте другог, па и вас нико неће осуђивати. Како о другима будете судили, тако ће се и о вама судити, и каквом мером будете мерили, таквом ће вам се и вратити. За што гледаш у туђем оку трунак, а у своме не видиш читаво брвно? Или, да ли имаш места казати своме брату, дај да ти извадим из ока трунак, а у твоме оку читаво брвно стоји? Лицемерни! Извади најпре из твога ока брвно и тек тада моћи ћеш извадити трунак из ока брата твога.“

„Не дајте светиње псима, нити међите бисер пред свиње, јер ће га ногама погазити, а за тим окренути се на вас, па ће и вас растргнути.“

„Молите и даће вам се, тражите и наћи ћете, куцајте и отвориће вам се, јер сваки који моли добиће, који тражи наћи ће, и онај који куца отвориће му се.“

„Еда ли има међу вама таквог оца, који, кад му дете хлеба поште, он му камен даје? Или, кад потражи рибе, а он му даје змију?“ Па кад и ви, као зли, умете давати деци својој што им је потребно, — тим пре отац ваш небески даће вама она блага која од њега тражите.

„У свему, како желите да други људи с вама поступају, тако исто и ви треба да поступате према њима.“

О заклетви Спаситељ је овако учио:

„Не треба се кети ни у каквом другом случају, осим заклетве и сведоџбе у суду. Не треба се кети ни небом, јер је оно престо божји, ни земљом, јер је она подножје божје, ни Јерусалимом, за то, што је он град великога цара. Не треба се кети чак ни главом својом, јер човек није кадар ни једну длаку на својој глави претворити у белу или црну.“

О молитви „оче наш“

Молитва „оче наш“ назива се Господњом, и њу треба да зна сваки хришћанин. У тој молитви човек назива Бога оцем својим. И заиста ни најнежнији отац не може нас тако жарко љубити као отац небески. И оно што су родитељи кадри учинити деци својој, не може се никад сравнити са оним добром које Бог чини људима. За што ми у молитви Господњој називамо Бога оцем небесним, кад је он не само на небу, већ и свуда присутан? То ми чинимо за то, да некажемо ону узвишену мисао о Богу и његовом месту на висини, па за то га и називамо „небеским.“

Име божје свето је онда кад се светост његова јавља у праведним људима, и други људи, који виде њихова добра дела, прослављају Бога.

У молитви Господњој призива се царство благодати, које још није наступило за све људе, и царство славе божје, у коме ће праведници засијати као сунце, по речима слова божјег.

На небу свети анђели и праведни људи у свему испуњавају вољу божју. Али на земљи људи по кад-што усуде се те учине противно вољи божјој, па за то и трпе много незгода. За то се ми у молитви Господњој и молимо, да би се и на земљи вршила воља божја, као што се врши и на небу.

Под именом свакидашњег хлеба, ми се молимо не само за храну, него и за одело и све што нам је нужно у животу. Строго је забрањено предавати се искључиво светским бригама, а заборављати Бога и душу своју. Но радити и трудити се колико се може, не само да није забрањено, већ и свето писмо то нам налаже. Тако апостол Павле говори: „Онај који може треба да се труди и ради, а ако се не труди и не ради не треба ни да једе хлеб, јер га није заслужио.“

Под именом дугова разумевају се греси наши, а дужници наши то су они људи, који су нас увредили и нама згрешили. Ако ми њима опростимо увреде, то ћемо и сами добити опрштај за наше грехове.

Искушењем назива се онакав положај човека, кад му предстоји опасност да згреши ма што. У таквом случају ми се молимо оцу небеском, да нам да толико снаге и моћи, како би то искушење преодолели и у грех не пали.

У молитви Господњој назива се „лукавим“ ђаво за то, што он непрестано војује противу човека, и стара се да га на зло наведе.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.JUNI16.RS

Реч *амин*, којом се завршује молитва Господња, значи српски *заиста* или *нека тако буде*.

Друга чуда што их је Спаситељ учинио

После поуке коју Спаситељ изговори на гори, дође он у Капернаум. У тој вароши живио је један врло поштен римски стотинар т. ј. старешина над војском. Он је имао слугу ког је веома волео, па му се тај слуга јако разболе. Чувши стотинар да Спаситељ долази, пошаље старешине варошке да сретну Спаситеља и да га замоле да излечи његовог слугу. Старешине тако учине и замоле Спаситеља, и он на њихову молбу пође кући стотинаровој. Но стотинар пошаље пред Исуса друге посланике, молећи га, да не долази у његову кућу, јер говораше „нисам достојан те почасти да у моју кућу уђеш — исто тако сматрао сам да сам не достојан да пред тебе изађем; но ти реци и мој ће слуга оздравити.“ Исус Христос чуђаше се таком смирењу и тако јакој вери, и окренувши се онима што су за њим ишли, рећи ће: „И међу Израиљцима ја не нађох токо јаке вере!“ Изасланици стотинарови врате се натраг и тамо затекну слугу потпуно здравога.

За тим Спаситељ у пратњи својих ученика и много народа дође до врата вароши Наина и ту сретне пратњу. Сиротна удовица, која је живела у тој вароши, имадијаше јединца сина, па јој умре и беху га понели да га сахране. Уцвељена мајка у прса се груваше и тужно за својим јединцем нарицаше. Спаситеља ово јако дирне, па ће рећи матери умрлог „не плачи“, и дотакне се сандука у коме мртваца ношаху, заповеди му да устане. И младић заиста оживи, а сви који се ту десеше, благодарили су Богу, видећи ово чудо.

У другој години свог проповедничког рада дође Спаситељ у Јерусалим на празник

Пасху. У Јерусалиму била је једна бања, која се звала *Витезда*. Анђео божји сваке године силажаше с неба и воду је у тој бањи мутио. Онај који се први окупа после овог мућења оздравио би, па ма од какве болести patio. Због тога се скупило много болесног народа око те бање. У тој гомили Спаситељ спази једног болесника, који је 38. година био узет, па ће га запитати: „Хоћеш ли да будеш здрав?“ Болесник одговори: „Хоћу Госпoде! али нема човека који би ме спустио у бању кад се вода узмути.“ Спаситељ му рекне: „Устани, узми постељу твоју и ходи.“ И болесник одмах оздрави и учини како му је заповеђено. Ово се беше десило у суботу, и за то Јудеји нападаху на болеснога, говорећи му, да је противно закону у тај дан узимати постељу. Болесник одговори да му је тако заповедио онај који га је излечио. Кад дознадоше Јудеји да је ово Христос заповедио, они тражаху да се он погуби за то, што не поштује суботу. Но он им одговори: *Отац мој не престaje радити, па за то и ја радим*. Јудејци се још више почеше срдити на Исуса, али од народа нису смели на њега насрнути.

Посланство Јована крститеља

У то време кад је Спаситељ многа чуда учинио, Ирод беше бацио Јована у тамницу за то, што га је неки за незаконити поступак укорио. Јован, слушајући о чудесима што их је Исус учинио, и знајући да је он син божји хтео је своје ученике у томе уверити, па за то прати своја два ученика да запитају Исуса Христа је ли он доиста обећани Спаситељ или треба другог очекивати? Исус им одговори: „Идите и кажите Јовану што сте чули и видели, слепи гледају, сакати ходе, губави оздравеше, глуви чују, мртви васкршавају.“ Кад ученици Јованови одоше, Спаситељ поче говорити народу о врлинама Јовановим и уко-

раваше Јудеје што проповед његову нису хтели слушати, па и Спаситељеву не слушају.

Прича Христова о царству божијем

Исус Христос често је учио народ у приповеткама и те приповетке својим ученицима тумачио. Следеће три приче садрже у себи поуку о царству божјем.

1. Изађе сејач на њиву да сеје пшеницу. Нека семена падеше покрај пута, птице долетеше и позобаше их. Друга падеше на камениту земљу, израсташе, но одмах се и осушише за то, што нису могла дубоко пустити жиле у земљу од камења. Нека семена падеше у трње, трње порасте и загуши их. Нека семена падеше на орну земљу и принеше обилат плод.

Ову причу Спаситељ овако је протумачио својим ученицима:

Свакоме човеку, који слуша поуку о царству божјем, подкрада се враг човечанства — ђаво, и стара се да му из срца и душе ишчупа божју реч, и ако му то испадне за руком, онда слово божје за тог човека налик је на оно зрнење што је пало покрај пута кад је сејач сејао. Други опет људи радо слушају слово божје, али се не старају да га утврде у својој души, и чим би наишли на какву незгоду, где би морали какво зло претрпети за веру, одмах је се одричу. Вера ових људи налик је на оно зрнење што је пало на камениту земљу. Семе које паде у трње, означава веру оних људи који се сувише старају за овосветска блага, и тиме науку божју заглашавају. Онај пак, који слуша реч божју и стара се да по њој поступа, налик је на добру земљу која принесе добар плод.

2. Царство небеско на семе које човек баца у земљу и спава, а семе клија, из њега израсте трава, за тим класа и сазре, а сејачу остаје да га само пожње. Царство небеско налик је на зрно горушично. Оно је истина најситније од свију семена, али

кад израсте веће је од свију поврћа. Царство је небеско налик на малу количину квасца, који, кад се метне у велику количину теста, оно ускисне. Царство небеско налик је на благо закопано у пољу, за које кад човек дозна, он продаје све своје имање, само да купи оно поље, где је благо закопано. Царство је небеско мрежа која се баци у море и у њу се ухвати разноврсне рибе; добре се одберу и мету у судове, а неваљатне баце се напоље. Тако ће бити и на послетку века, анђели божји оделиће добре од злих и бациће их у пећ огњену, ту ће бити плач и шкргут зуба.

3. Некакав човек засеје своју њиву чистим семеном — без сваке уродице; но његов непријатељ дође и међу чисто семе посеје кукољ. Кад је усев почео да расте, никне и кукољ. Слуге предложе домаћину да се кукољ из пшенице почупа. Но он им то не дозволи — говорећи, да ће, чупајући кукољ, почупати и пшеницу, већ им заповеди да не дирају ни једно ни друго до жетве, и тада ће им он заповедити да најпре кукољ почупају, у снопове вежу и у ватру баце, а пшеницу да метну у амбаре. У овој приповетци под именом сејача — домаћина њиве, Спаситељ је себе разумевао; под именом доброг семена разумевају се добри и поштени људи, а под кукољем зли људи; непријатељ који је кукољ посејао, то је ђаво, а жетваци то су анђели божји.

Друга чуда Спаситељева

Исус Христос седне у чун са својим ученицима и пође преко генисаретског језера у земљу генисаретску. Путујући тако Исус заспи у чуну. На језеру подигне се тако јака бура, да се чун хтео потопити. Ученици га разбуде, говорећи: „Учитељу, учитељу, ми се давимо!“ Он устане, утиша буру, па ће рећи својим ученицима: „Где је вера ваша?“ Ученици се чуђаху, и у

страху говораху један другоме: „Ко је он, што и ветровима и води заповеда и слушају га.“

Кад је Христос са својим ученицима прешао преко језера и дошао у земљу генисаретску, сретне га један човек, који је много година patio од зграница. Он падне пред Исуса и овако га почне молити: „Исусе, сине Бога вишњег, молим ти се не мучи ме!“ И Спаситељ га излечи. Становници видећи зграновног потпуно здравим, чуђаху се великој моћи Спаситељевој, благодарили су Богу.

После тога дође Спаситељу један знатан човек, коме беше име Јаир. Његова кћерка беше се на смрт разболела и он замоли Спаситеља да је излечи. Исус Христос пође његовој кући; у путу сретне га један човек и каже да је доцкан јер је кћерка Јаирова већ умрла. Но Спаситељ Јаиру рече: „Не бој се, веруј, и твоја ће кћерка оживети.“ Спаситељ уђе у кућу, мати девојчина и остала родбина плакали су и за умрлом нарицали. Христос им рече да не плачу, јер девојка није умрла него спава. Неки од присутних смејаху се, јер им се чињаше да је девојка заиста умрла. Но Спаситељ узме девојку за руку и гласно рече „устани,“ и она заиста устаде, чему се присутни чуђаху и благодарисе Богу.

За тим јаве се Спаситељу два слепца и мољаху га да им вид да. Исус Христос видећи јаку веру код њих, поврати им вид, али запрети им, да о томе ником ништа не говоре. При свем том, они су по целој околини прошли и свуда причали о чуду које Спаситељ над њима учини.

Поука Христова у назаретској синагоги — зборници

Дошав Исус Христос у Назарет, уђе у једну синагогу. Ово је било у суботу, у који се дан Јевреји Богу моле и слушају тумачење светог писма. Њему поднесу књигу

пророка Исаије, и он почне читати: „*Дух је Господњи на мени; за то ме помаза да јавим јеванђеље сиромасима; посла ме да исцелим скрушене у срцу; да проповедам заробљеним да ће се отпустити, и слешима да ће прогледати; да отпустим сужње, и да проповедам пријатну годину Господњу.* (Лука IV, 18—20.) Сви се чуђаху у синагоги кад је он ово читао, и Спаситељ прочитавши ово место из књиге пророка Исаије, рече присутнима, да се ово пророштво пред њима збива. Становници назаренски чуђаху се, откуда у Исуса Христа толика мудрост кад је он био од сиромашне породице. Том приликом Спаситељ укори присутне, говорећи им, да они у залуд очекују од њега онаква чуда каква је он чинио у Капернауму, додавши, „*да ни један пророк у својој домовини није с чашку примљен.*“ За овај укор наљуте се становници назаретски и хтедохе бацити Исуса Христа са брда на коме беше подигнута њихова варош, но ипак не смедохе, и Спаситељ мирно прође између њих и удали се из Назарета.

Спаситељ шаље својих 12 апостола да проповедају

Народ израиљски беше у великој забуну, исто онако као стадо оваца без чобанина. Исус Христос видећи то и сажаљевајући народ рече својим ученицима: „Жетве је много, а жетелаца мало. Молите домаћина жетве да изведе жетеоце на жетву своју.“ (Мат. IX, 37.) И Спаситељ дозвола 12 ученика својих и посла их да проповедају јеванђеље. Ови ученици Спаситељеви зову се апостоли, а реч апостол на српском језику значи *посланик*. Ученицима Спаситељевим овако је било име: Симеон, који је прозван Петар, Андрија брат Петров, Јован и Јаков, синови Заведови (они су прозвани *Воанергес* т. ј. синови грома, а Јован се зове још и Богослов),

Филип, Вартоломије, Тома, Матеја, који је пређе био царинар, Јаков син Алфеов, Леви, који је прозван Тадија, Симеон, родом из Кане и Јуда Искариотски. Шаљући своје ученике да проповедају Спаситељ им је овако заповедио: „Не идите незнабошцима, нити у град самаријански. Идите пропавшим овцама дома израиљева. Проповедајући говорите: приближило се царство небеско. Болесне лечите, мртве васкршавајте, бесове изгоните! Сва ова добра дела Спаситељ је заповедио ученицима својим да чине без какве награде. Сем тога препоручио им је да собом не узимају ништа за јело, већ где у варош дођу, да живе у кући каквог поштеног човека о његовом трошку. Ако их у каквој кући или вароши не приме, одмах одатле да оду.“ „Шаљем вас“, говораше Спаситељ својим ученицима „као овце међу курјаке, будите мудри као змије, и безазлени као голубови. У исто време предсказа им све беде и гоњења која ће претрпети проповедајући јеванђеље, но их увераваше да се ничега не плаше, говорећи, да ће их дух свети научити шта им ваља говорити, кад их изведу пред цареve или великаше, да све оно што они кажу тајно, дођи ће време кад ће све то бити јавно; да без воље оца небеског и птице не на- дају на земљу, а код вас је и коса на глави избројена. Свакога оног који ме призна пред људима, признаћу и ја пред оцем мојим небеским, а ко се одрекне мене пред људима и ја ћу се тога одрећи пред оцем мојим који је на небесима.“ Дано упутство апостолима Спаситељ је овако завршио: „Ко воли више матер или оца но мене, тај није достојан мене. Ко не узме крст свој и не пође за мном, није мене достојан. Ко вас прима, тај прима мене, а ко мене прима тај прима оног који је мене послао.“

После неког времена врате се апостоли к Спаситељу и кажу му о своме раду и науци, да су свуда добро примљени.

У једној пустињи близу тиверијадског језера, беше се скупило много народа да слуша поуку Христову. Поуку своју продужавао је Спаситељ до мрклогa мрака. Народ беше гладан, а село где се могло купити јела, беше далеко. Спаситељ заповеди ученицима да нахране сав народ који се ту беше десио. Но апостоли му кажу да нема више од пет хлебова и само две рибе. Ипак Спаситељ заповеди ученицима да донесу тих пет хлебова и две рибе и благословивши све то, даде народу, који не само што се сит наједе, него још и преостаде јела.

Дознавши Спаситељ да ће га народ за ово велико чудо царем да прогласи, уклони се на једно брдо да се Богу моли, а ученицима заповеди да се преко језера превезу на другу страну. За тим и Спаситељ пређе за ученицима, но и народ га не остављаше већ пређе за њим. Тада ће Спаситељ рећи народу да он узаман иде за њим, само за то, што га је нахранио. „Но ја вам“, говораше он „могу дати други хлеб који с неба силази и који је много нужнији за вас.“ Народ му одговори: „Господе, свагда нам дај такав хлеб.“ Но он рече: „Ја сам хлеб животни. Оцеви ваши јели су ману у пустињи и помреше. Хлеб који силази с неба такав је, да онај који га једе никад неће умрети. Ја сам хлеб живи, који је с неба сишао, ко једе тај хлеб, биће вечно жив; хлеб који ја дајем то је тело моје, које је жртва за живот свега света.“

Јудеји се препираху међу собом, говорећи: „Како он може дати нам своје тело да једемо?“ Но Исус им одговори: „Заиста вам кажем, ко не буде јео тело сина човечанског, и ко не пије његову крв, тај неће имати живот вечни, и ја ћу га васкрснути у последњи дан, јер је тело моје права храна и крв моја истинско пиће. Ко једе моје тело и пије моју крв, тај у мени

пребива и ја у њему.“ Ове речи Спаситељеви односиле су се на тајну светога причешћа, коју, примајући хришћанин, верује да под видом хлеба и вина, прима у се право тело и крв Христову и тиме се с Христом саједињава. Но Јудеји ово нису разумевали, па за то га многи оставише и нису хтели даље за њим ићи. Спаситељ запита ученике своје, е да ли и они не намеравају оставити га. Но апостол Петар одговори му: „Господе! па куда ћемо? Ми верујемо и знамо да си ти Христос, син Бога живога.“ Но Спаситељ прорече својим ученицима да ће га један од њих изневерити и непријатељима предати.

Спаситељ изобличава фарисеје за њихову дволичност.

Фарисеји укораваху ученике Христове за то, што једу — не умивши руке. Но Спаситељ изобличи Фарисеје, рекавши им да они само устима поштују Бога и врше спољне обреде прописаног закона; а у души својој са свим друкчије мисле. Том приликом, Спаситељ је напоменуо Фарисејима сва њихова и остала неваљадства, и казао им, да ће одговарати Богу правде за ону неправду коју народу чине, и држе га у заблуди. И пре овога изобличења, Фарисеји су мрзили на Исуса Христа; но од овога времена, њихова мржња поче још више расти. Они су чекали zgodnu прилику да се Спаситељу освете.

Спаситељ лечи кћер жене кананејке и друга лица.

Из Јудеје отиде Спаситељ у пределе тирске и сидонске. Ту дође једна жена кананејка и почне га молити да јој излечи поамну кћер. Она је из свега грла викала: „Смилуј се, на ме Господе, Сине Давидов, кћи је моја поамна! Он јој ништа не одговори, и ученици га мољаху да је отпусти, да не би викала за њима.

Но Христос им одговори: „Ја сам послан само погибшим овцама дома израиљева.“ Жена клањајући се понављала је: „Господе, помози ми.“ Спаситељ јој одговори: „Није добро отети хлеб од деце, и дати псима.“ На то ће жена кананејка рећи: Господе, и пси једу то што пада са трепезе њихових газда.“ Тада јој Спаситељ рече: „Жено! велика је вера твоја; нека ти буде како желиш.“ И жена кћи одмах оздрави.

Затим се врати Христос у Јудеју, и ту му доведу једног човека глуво-немог. Исус Христос мете му прст у уши, додирне му језик и рече: „Одреси се.“ Глуви је одмах прочуо, и почео говорити. У опште, Спаситељ је у то време излечио много болесних, чему се народ чудно, славећи и благодарећи Бога.

Петрова вера, и пророчанство Христово.

Једном Спаситељ запита своје ученике: Шта мисли народ о њему, и за кога га сматра? Једни говораху: за Јована Крститеља, други за пророка Илију, трећи опет за другог пророка. На то ће им Спаситељ рећи: „А ви како ме сматрате?“ Апостол Петар одговори: „Ти си Христос син Бога живога.“ На што му Христос рече: Ти си срећан Симоне, сине Јонин; јер ти то не каза крв и тело, већ отац мој који је на небесима. И ево ти кажем: ти си Петар (што значи камен), на том камену сазидаћу цркву моју, и пакао неће је победити. И даћу ти кључеве царства небеског: коме не опростиш на земљи, томе неће бити опрштено ни на небу: а коме опростиш на земљи, томе ће опрштено бити и на небу.“ У исто време Исус Христос запрети својим ученицима, да никоме не говоре да је он Христос. Том приликом предаде им своја страдања и смрт, додавши и ово: „Ко хоће за мном да иде, нека се одрекне себе, нека узме крст свој и за мном нек иде. Ко жели да спасе живот свој, тај ће га изгубити,

а ко изгуби живот свој мене ради, он ће живот свој повратити. Јер, каква је корист човеку, ако цео свет задобије, а душу — живот свој изгуби. Говорећи ово, Спаситељ је разумевао живот вечни — царство небеско.

Преображење Христово.

Пре него што ће Спаситељ последњи пут поћи у Јерусалим, поведе собом своја три ученика Петра, Јакова и Јована на гору Тавор, и преобрази се пред њима. Лице његово засија се као сунце, а хаљине посташе беле као снег. У исто време јавише се пророци: Мојсије и Илија, и разговараше се са Исусом о свему оном, што ће се с њим десити у Јерусалиму. Петар, и сам незнајући шта говори, рече Исусу: „Господе! добро нам је овде; ако желиш, да начинимо три колибе: једну теби, једну Мојсисју и једну Илији.“ Док је он ово говорио, светао облак обасја ученике, а из облака зачу се глас: То је син мој мили на коме почива моје благовољење, њега послушајте!“ Кад ове речи чуше ученици, они се уплашише, и падоше на земљу ничке. Но Исус додирну се њих и рече им: „Устаните и небојте се!“ Ученици се дигоше, и видеше да Исус беше сам. Силазећи с горе, Спаситељ строго запрети својим ученицима, да никоме не казују шта су видели докле он не васкрсне.

Кад је Исус Христос сишао с горе Тавора, затекне своје ученике де се препиру са књижевницима, а много народа беше их окружило и слушаше их. Спаситељ запита о чему споре. Тада један из народа рече: Ја имам сина, који је од детињства згранован; доведох га твојим ученицима, но они га не могуше излечити.“ Исус заповеди да болеснога доведу. Чим болесник дође, паде пред Исуса на земљу, и ту га снађе болест. Отац његов рећи ће Исусу: „Ако можеш, помози нам.“ На што му Спаситељ одговори

„Ако верујеш, све је могућно учинити ономе који верује.“ Тада отац болеснога са сузама узвикну: „Верујем Господе, помози моме неверовању.“ И Спаситељ излечи зграновног, чему се присутни чуђаху, благодаћећи Богу.

Кад ученици остадоше на само са Исусом запиташе га, за што они не могуше излечити зграновног? Исус им одговори: „Зато, што немате довољно вере. Заиста вам кажем, ако имате вере колико зрно горушично, и кажете овој гори: премести се са овог места на друго, преместиће се, — ништа вам неће бити немогућно.“ После овога случаја Спаситељ је опет предсказао својим ученицима о свом страдању, смрти и васкрсењу.

Ученици питају Спаситеља, ко ће највећи бити у царству небеском.

Једном ученици запитају Исуса Христа: ко ће највећи бити у царству небеском? Спаситељ узме једно дете, и постави га међу ученике, па ће им рећи: „Заиста вам кажем, ако не будете као деца, нећете ући у царство небеско. Ко је смирен као дете, он ће бити велики у царству небеском. Ко прима дете у име моје, тај мене прима. Ко саблазни ма и једног од ових малих који у мене верују, боље му је да обеси о врат воденични камен и у море да скочи. Немојте презирати децу; јер вам кажем, да њихови храниоци — анђели на небесима, свагда виде лице оца мога небесног.“ Овим речима Спаситељ је хтео казати својим ученицима, да само они људи, који су у своме животу смерни и невини као мала деца — удостојиће се царства небеског.

Спаситељ изобличава фарисеје, што осуђују друге људе за погрешке

Фарисејима, који без сваког сажаљења осуђаваху друге људе за грехове, и чуђаху се што Исус Христос беседи, једе и пије

са грешницима, Спаситељ у три приче објасни Божије милосрђе грешницима који се искрено кају за своје грехове. Ево тих прича:

„У једног човека беше сто оваца, и једна му се изгуби. Он оставља свих деведесет и девет, па тражи изгубљену. И кад је нађе, зар се више не радује што

је нашао ону једну изгубљену овцу, него ли о свима овцама, које није губио?“

„Кад жена има десет монета, па једну изгуби, зар је неће брижљиво тражити, и нашавши је, зар се неће обрадовати? Исто тако, радују се и анђели Божији, кад се један грешник покаје и спасе.“

(Наставиће се)

Мајор

МИЦА АНАСТАСИЈЕВИЋ,

ПРОСВЕТНИ ДОБРОТВОР,

преминуо је ноћу 26. Јануара о. г. у Букурешту
у 88. години свог живота.

БОГ ДА ПРОСТИ!

РЕЧ

СВЕТ. НИКОЛАЈЕВИЋА,

ГОВОРЕНА НА ПОМЕНУ МИЦЕ АНАСТАСИЈЕВИЋА, ПРИРЕЂЕНОМ ОД ПРОФЕСОРА ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ 12. ФЕБРУАРА ОВЕ ГОДИНЕ, У САЛИ ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ

Господо!

1863. година остаће, вазда, сјајна у аналинама наше народне историје.

Међу онима, који су је запамтили, мало ће их бити, који се често и радо, а по кад-што и са неким патријотским уздахом, не осврћу на њу. За људе што су данас старци, то је била година рада; за људе што су сад у свом јеку мушкетом, то је била година опраштања с детињством и прилегања на посао; за нашу целу отаџбину, то је била година општег унутарњег помирења; година реформа, преображаја на разним пољима, година пуна нада.

На престолу српском седео је млад владалац, одарен великим врлинама, потребитим за реформатора своје земље, пун одушевљења и љубави за свој народ и своју отаџбину; а уз њега стајали су људи одани, научени, вредни, којима је највећа амбиција била, да своме владоцу помогну, памећу и радом, на остваривању његових реформаторских планова.

Уверење покојног кнеза Михаила, да је најтврђа основа за постојање државе и развијање народно она, коју просвета и знање зидају, и које је, једном приликом, баш у овој дворани изговорио ђацима и њиховим учи-

тељима, обукло је се, те знамените године, у неколико веома важних и за земљу корисних закона.

1863. година дала је закон о основним школама, коме је намењено било, да отвори путове за ширење знања и у најудаљеније крајеве и окупке наше земље.

1863. године установљена је Виша женска школа, да нашој земљи спрема добре, образоване домаћице и веште учитељке.

1863. године изашао је закон о богословији, којим је у наставу свештеничку унето више практичне и корисне поуке, како би наша земља добијала образованих и савесних свећеника и учитеља.

1863. године преустројене су наше гимназије у правцу рационалнијем, како би боље одговарале потребама народним.

1863. године установљена је Велика школа на место старог лицеја, и новим законом раширен круг наука, које ће се у њој учити, и изведена подела на факултете, да би се младићи могли стручније образовати, а тим боље спремити, да служе земљи и науци.

Савестан кроничар могао би забележити још, да је се те знамените године наша народна књижевност обогатила са неколико епохалних дела. Мислим нарочито на Даничићев „Речник књижевних старина“ и његове „Облике“, ¹⁾ од којих је прво дело отворило врата у изучавање и разумевање српске народне прошлости, а друго завршило дугу и за развијање наше књижевности штетну борбу око питања књижевног језика и писања. Он би могао забележити, да је та година видеда прве знатније радове неколико наших, данас, најбољих књижевника; да је се те године склопила дружина за подизање првог сталног позоришта у Србији; да је тада установљен српски народни музеј; да су у земљи, која је одавна била раздирана од непомирљивих партија, тада, све партије биле измирене на једном заједничком делу, у једном, општем, патријотском одушевљењу: видети што скорије своју земљу у близини образованости, на којој су други, западни, народи; видети је добро уређену, јаку, раширену.

У том општем одушевљењу, некима, омлађима, могло се чинити да се још не ради

брзо, како би се могло радити; други, старији, могли су мислити да не треба наглити, и да је нужно ићи што опрезније и обазривије к остваривању великих задатака што пред отаџбином стајаше, али никога није било, а ја се лепо сећам тог времена, који није био опијен неким особитим патријотским одушевљењем, и пошен надом да ће Србија скоро доћи до своје независности и старе славе.

У том општем одушевљењу и један српски син, који је већином у туђини живео и текао, чија је дарежљивост и хуманост већ била позната и цењена, и који се спремао да после своје смрти остави који део своје тековине на олтар домовинске просвете, пожурio је се да једним необичним, богатим даром притиче својој отаџбини у помоћ.

На данашњи дан, 12. Фебруара 1863. године, упутио је пок. Миша Анастасијевић ондашњем министру просвете а своје личноме пријатељу, пок. Цукићу, писмо, у ком вели, „да је његова свагдашња жеља и намера била, да од имања, које је по милости божјој стекао, одвоји и уступи једну чест на опште народну ползу и потребу његове миле му отаџбине“ и којим моли Владаоца, да у име народа српског прими на дар његову „кућу на великој пијаци“, која је баш тада довршена.

То је ова дивна и монументална грађевина, која од оне године до данас, на част великог дароваоца, а на славу и ползу наше отаџбине, служи за склониште највећих земаљских просветних установа.

Доиста, господо, никад Србија није удеснији дар ни у удесније време добила од ког свог сина него што беше тај дар, што га тада доби од Мише Анастасијевића.

Србија мала стајала је онда пред веома озбиљним задатцима. Спор с Турском око градова био је баш у свом развоју; нико није могао замишљати како ће се окончати, а многи су мислили да је време на прагу, кад ће Србија морати ступити у велику народну акцију, тим пре, што је и у Херцеговини рат већ пламтио (под Вукаловићем). Унутра у земљи нове реформе просветне, административне, а нарочито војне захтевале су већих материјалних жртава. Мали буџет државни једва је могао одољевати најнужнијим потребама земаљским.

¹⁾ Те је године изашло друго али много популарније издање „Облика.“

У таквим приликама дар мајора Мише Анастасијевића подмирио је једну од преких потреба земаљских.

Господо, нека је вазда леп спомен ондашњим трудбеницима на раду око рефорама школских, мора се ипак признати, да њихов труд неби донео очекивана плода, а гдекоје њихове жеље остале би само скромне патријотске жеље, да чекају још година, и можда још доста годна на остварење, да није било Мише Анастасијевића.

Јасно је, бар једно, да је његов велики дар изазвао реформу највише школе српске. Велике и лепе просторије ове зграде олакшале су ондашњим управницима земље, да мисле на уређење универзитетске наставе.

Зато је име дароваоца ове куће везано за оснивање саме Велике школе. Он је отклонио сметње материјалне и био подстицач морални за велику реформу највишег просветног завода у Србији. И ако је Велика школа покренула бржег напретка у образовању нашег народа, ако је спремила више радника за виноград народни и књижевни, ако је расула више светлости знанствене и више јачине моралне по нашој земљи? Онда један велики део заслуге за све то припада и том великом Србину, чиј спомен данас скромно празнујемо.

Велики дар мајора Мише предусретнут је у оном лепом, поетском, ентузијастичком времену, благодарношћу, каква му је доликовала. У општој радости да су најглавније сметње отклоњене за уређење највише наставе у земљи, за којом је одавна, све што је у нашој отаџбини интелигентно, жудело, похитали су, и владалац и народ и омладина да благодаре свом дичном суграђанину.

И у том сусретају великог отачаствољубља једног српског грађанина и благодарности једног одушевљеног народа имало је доказа о великим друштвеним врлинама народа, на који онда цео образован свет беше окренуто поглед, и чиј сваки покрет неки са симпатијама а неки са извесном зебњом пратише.

„Нема хвале, не смемо ни помислити да ти захваљујемо“, говорили су ондашњи ђаци Велике школе великоме добротвору, „бројимо се за најређнији нараштај омладине, што на нас ред паде, да ти смерно дођемо па да се

ћутећи пред тобом поклонимо, да ту помислимо на величину дела твога.“ И на ту омладинску благодарност, која не уме речи да нађе а опет више каже него што се речима исказати може, одговорио је, велики по срцу а скроман по нарави, даровалац, „да се осећа срећан, што га је Бог у стање поставио, да своме отачаству може услуге чинити.“

Част и пада на сваког који је спреман да својој отаџбини жртвује и на сваку отаџбину која уме бити благодарна. „Народ који тако поштује књигу и просвету и који таквих синова, као што је мајор Миша, има, да му помогну“, говорили су, у оно време и нешто доцније, пријатељи српски на западу „заслужује да га остали, образовани европски народи приме у своје друштво; он је достојан њих, он ће бити у стању да ради на општем цивилизаторском делу нашега века“, а путници, који су поред Београда пролазили, причали су Европљанима, на част младе кнежевине а на хвалу патријотизма Мишиног, како је највећа кућа у српској престоници, која се као голубијат диже изнад падате кнежеве и кућерака грађанских, народна школа.

„Ја нећу цео умрети. Један део од мене измаћи ће ударцу црнога разрушиоца, и живеће докле траје Капитола и уз његове се степенице буде пењао, тихим ходом, свећеник Јупитеров“,¹⁾ рекао је један велики Римљанин, убеђен у величину и важност свог рада за свој народ. „Ти ниси цео умро; један део од тебе остао је да живи“ можемо ми рећи дароваоцу нашем. „Твоје ће име живети, праћено благодарношћу, докле траје велике школе и докле наша отаџбина узима своје деце да је шаље на извор науке.“

Али ова кућа није једини споменик патријотизма и дарежљивости Мише Анастасијевића. Да не говоримо о оним многим добрима, која је Миша чинио сиротињи где је год дошао и о којима има доста прича што нам илуструју нежност и доброту његова срца; о оним добрима која је чинио, да подстакне на већу живахност, рад и трговину наше земље; он је своје име урезао још на темељу прве београдске читаонице, којој је до смрти

¹⁾ Парфраза Хорацијевог стиха:

Non omnis morior,
Multaque pars mea
Vivabit libitinam и т. д.

своје био председник; и на темељу прве српске позоришне зграде, где ће оно смерно али достојно остати, вечито, поред сјајна имена оснивача српског народног позоришта.

У дугом и лепом животу који му је Бог даровао, у богатству, које је трудом својим стекао, он је имао много прилика да покаже своју синовљу оданост и љубав наспрам отаџбине, и показивао је вазда штедро а вазда нечујно, као што право, истинито отаџство-љубље и хоће. Нико се није тако журио да помогне онде где је помоћ била нужна, а нико није више од њега мрзео хвале. Само они што су близу уза'њ били, могли би причати о свему добру које је Миша Анастасијевић учинио за свог живота, за школе, болнице, цркве, ђаке, поједине сиротне породице и сиромашне књижевнике.

Миша је био целог живота пример вредноће, и та врлина уздигла га је из пукe сиротиње, у каквој се, у почетку овог века, родио, до великог богатства и поштовања, у каквом се од овог света пре неколико дана растао. У његовом карактеру, као што са задовољством налазимо у карактеру оних српских јунака, што су видели мучне дане у које се наша држава рађала, било је у лепом споју, јачине воље и нежности осећања.

Мајор Миша био је у том погледу међу нама тип једног лепог колена, које је давно пре њега изумро; колена, које је, више свега срца имало, а то срце било, пре свега, својина отаџбине.

Нема сумње, и данашња генерација има љубави за своју отаџбину. Природно је да људи, вазда, воле ону околину у којој су одгајени и отхрањени; она поља, оне куће, ону момчад и цуре у чијем су друштву младост провели; онај хлебач што на њиховој земљи расте, онај језик на ком су први пут сазнали осећаје својих милих и дошапутали њима своја осећања, оно парче земље за које су душом и телом везани. То је природно, и опет чини ми се, — и нека ми се дозволи, да ту исповест изустим сад, на помену овог народног добротвора и представника наших отаца, и нека би та исповест била као она залуталог сина, у еванђељу, који се враћа кући свог оца, научен патњама да је грешан, не би ли и ми, као и он, заслужили опроштаја, — чини ми се, да ми ипак не љубимо или не умемо

да љубимо нашу отаџбину **онако** како су је љубили наши оцеви. Између нашег отаџство-љубља и њиховог има разлике.

Ако ми љубимо отаџбину, та љубав није ништа или врло мало што у питању државе и друштва коме смо чланови. Док су код наших нешколованих отаца све грађанске и држављанске врлине потицале *непосредно из љубави према отаџбини*, дотле се ми трудимо да *одвојимо појам отаџбине од друштва и да све наше грађанске врлине сведемо да извиру из неког убеђења или уверења да су оне корисне*. Шта је отуда изашло? Да се код нас данас, или *различно схваћају дужности према отаџбини* или се *не врше онако ревностно као што су их наши стари вршили*.

Ако је, господо, узрок томе у нашим новим установама, у нашој образованости, или у каквим западњачким теоријама о држави и друштву? ох, те су установе, та је образованост, те су теорије грешне и врло грешне, јер нам из срца чунају оно, што нам је као најсветији аманет од отаца остао, бришу из нашег карактера ону прту којом лично на наше оцеве. Чувајмо се да се не удалимо толико, да заборавимо наше оцеве и да се не познамо с њима, јер ћемо онда и отаџбину заборавити, а ко отаџбину заборави тај није далеко па да је и изгуби.

Није истина да друштва људска почивају само на укрштању узајамних интереса појединаца. Није истина да друштва постоје само зато, што их закони држе да се не растворе или што појединци имају каквих користи. Друштва политичка нису задруге спекуланата основане само на интересу и на памети уписаној у уговору, у којима се дужности појединих задругара управљају по користи каква им стоји у изгледу као награда. Ако и није цела основа, оно је *најглавнији* темељац у основи, на којој лежи политична народна зграда, *љубав*. Она света неограничена љубав, која веже братским осећајима људе једног језика и успомена, једне земље и историје. Она љубав која ради а не разбира, која твори а не тражи награде. Тешко народу испод чије је политичке зграде тај темељац исклизнуо. Ни његове саме слободне уставе, ни његова образованост, ни његово богатство не могу му накнадити ту оскудицу и погрешку у основи његове народне зграде-

Историја човечанска има пуно примера да нам ту истину потврди. Народи живе од вршења грађанских и држављанских дужности појединаца; код таког народа усагнуо је или је помућен извор на ком се кале врлине грађанске.

Никад *само памет* или уверење не може заменити *љубав* у питању рада у држави, у питању испуњавања дужности наспрам отаџбине. Памет је људска ограничена у својој моћи а љубав неограничена, памет може лако грешити а љубав ретко кад; памет може користити отаџбини ако је само љубав прати а у љубави самој ничу права јуначна и патријотска дела. У љубави према отаџбини само ничу дела, као што су н. пр. Сократово, који, неправедним законима неправедно осуђен, неће да бега из тамнице кад га пријатељи зову, него остаје да смрћу покаже, да је дужност доброг грађанина поштовати земаљске законе ма они и неправедни биле; као што је дело Манлија Торквата, који убија свог сина што је у битци за отаџбину изашао из реда бораца и дао пример за непоштовање војничке дисциплине и реда, и ако је и битка добивена и младић јуначан био; као што су дела наших јунака, Обилића, Синђелића, Карађорђа, Милоша Обреновића, Рајића и т. д.

Отачаствољубље Мишино било је отачаствољубље старијег кола српског, одгајено и утврђено успоменама на његове јуначне старије савременике, на онај лепи алпски крај у ком се родио и младост провео, на оне муке и патње које су наши оцеви поднели, да својој деци подигну кућу слободе. Оно је било силније у његовом срцу од сваког другог осећања; оно је било тако силно, да га је одржавало вазда на стази, коју дужности доброг грађанина и послушног сина отаџбинског прописују. И онда, кад су у нашој земљи такве прилике наилазиле, да је за људе лако било грешити, Мишу Анастасијевића је опет само љубав отаџбинска изводила на чистину истине. Кад је Миша грешно, а ког има на земљи без греха? он је се за срцем враћао онамо, куд је цео његов народ био, јер је срце његово било у народу, а с народом у отаџбини.

Господо, има једна прича у еванђељу, како су старешине племена јудејског преду-

среле Христа кад је по њиховој земљи путовао и молиле га, да сврати у кућу једног њиховог поглавице, говорећи му: „Достојан је да му молбу испуниш. Он љуби свој народ, он му је школу начинио.“ Сви су народи вазда подизање школа и рад на унапређењу просвете ценили, нарочито, као дело отачаствољубља, а успомене и имена својих синова, заслужних у том раду, везали осећајима благодарности као најлепше цветове у киту од јунака, талената и добротвора народних.

Нема сумње сваки рад и свака жртва која се приноси на ползу и добро народно, заслужује и стиче признања и благодарности. И рад јунака, који срцем и мишицом слободу своје отаџбине споља штите; и рад оних, који мудрошћу и саветом помажу, да јој њено унутарње развијање иде природно и правилно; као и рад добротвора, који школе граде и тако, посредно, утичу на снажење интелектуалних и моралних способности човечијих. Грешно би, може бити, и било стављати питање, који су од свих радова, које су од свих жртава, какве се на олтар отаџбине и човечанства принети могу, корисније и драгоценије?, али је, ипак, љубопитно замишљати, где би Европа била заостала у свом прогресу, да није имала својих универзитета, својих библиотека, музеја и школа? Или, да европски народи нису, поред својих јунака и државника, имали добротвора који су им школе градили. А знати ваља, да су готово сви данашњи велики универзитети, и све оне велике библиотеке у западној Европи, постале од дарова и дотација приватних добротвора.

И наш народ, Господо, није никад заостајао, иза других народа, у цењењу и поштовању својих добротвора просветних. Он их је се, вазда, у својој причи и песми сећао; у својој молитви их никад заборављао није. У данима слободе и у данима робовања, он је знао, да је највећи непријатељ људски, незнање, а највећи пријатељ, знање. Он је, од времена Кирила и Методија и свога Саве, читао ове речи источњачког мудраца, које сви народи хришћански цене као свете речи, и тврдо веровао у истину њихову:

„Срећан је човек који нађе мудрост и човек који добије разум, јер је боље му-

дрошћу трговати него трговати сребром и добитак на њој бољи је од злата.

„Мудрост је скупља од драгога камења и што је год најмилијих ствари човечијих не могу се изједначити с њом.

„Дуг живот је у њеној десници а у левици богатство и слава.

„Дрво је животно онима који се хватају за њу и ко је год држи, срећан је.

„Права мудрост и разборитост јесу живот души човечијој и накит грлу његовом. Онда он иде без бриге путем својим и нога његова не постиче се“¹⁾

И у том веровању свом, да је у знању највеће добро људско и да је најсрећнији човек који разум пађе, наш је народ оне своје синове, који су му школе подизали, увек, сматрао као прве своје добротворе, и не само да заслуге њихове није мање ценио од услуга чињених на другим, различним, пољима народнога рада, него их је истицао као светије и важније, као што је и школу, вазда, не као профану, него као свету, божанску установу, поштовао.

Ту скоро је један страни писац тумачио пропаст старе српске државе ондашњом оскудицом нашега народа у оним добрима и врлинама које се само од школе добијају. Колико је то тумачење истинито или колико није, нећемо, сад, разбирати; али, од како наша нова држава постоји, у народу нашем живи тврда вера, да су школе и образовање нужни, не само за брже и правилније унутарње развијање наше државе, него, да је у њима и јако јемство, да наша држава може вршити своје народне послове, и да се наш народ може надати свом ујединењу.

¹⁾ Солом приче.

Па на шта би се Србија, мала, међу силним непријатељима и непоузданим пријатељима, могла и ослањати, у својим народским тежњама, него на школе, које могу умножити снаге народне и од малог и слабог начинити великог и силног? Где она може наћи јачег и сталнијег савезника за њену народну мисију и политику, него у школи и образовању?

Оваког уверења и оваких мисли био је и пок. Миша Анастасијевић кад је писао оно писмо, којим ову грађевину поклања отаџбини, да у њој буде школа. Овако су веровали и они, који су тај дар из добрих Мишиних руку примили. Овако уверење и мишлење и нас је скупило овде, да одамо пошту спомену онога, који је, као ретко ко у Српству, за народну просвету учинио.

Али, господо, велико дело Мише Анастасијевића није само доказ, да је он тако мислио о задатку школе и образованости за народ српски; оно је још јачи доказ његовог уверења, да образованост треба да буде удружена с отацтвољубљем, и готовошћу приносити жртва за отаџбину.

Историја, која прикупља имена заслужних људи и добротвора човечанских, узмеће и име Мише Анастасијевића да сачува потомству за углед и поштовање, јер је он достојан да буде једно и да му се одаје друго, јер је он „*љубио свој народ и школу му начинио.*“ А ми, на које паде ред и тужна дужност да први, после његове смрти, спомињемо његова добра дела, можемо само желети, да из ове куће, на којој је везано име његово, са именом народне школе, излазе вазда људи напојени онаквом љубављу отаџбинском каква је његова била и онаквим уверењем у корист школе и знања какво је његово уверење било.

Бог да га прости.

КАРЛО КЕР

Карло Кер је — умр'о! Тако се разлеже глас данас по целој педагошкој свету. Његово име није само чувено у широј отаџбини његовој, Немалкој, него и у целом о-сталом образованом свету. Нема боље школе у целој Јевропи, која не би знала за Карла

Кера; нема бољег радника на пољу школскога пословања, који не би знао за његове извршене практичне радове. Што су толики научници, философи и педагози гледали да покажу теориски, то је К. Кер гледао да покаже практички.

Моја је колевка, вели Кер, село једно, близу вароши Готе, и једна страћарица покривена сламом. Ту се родих 6. Априла 1830 године. Отац ми је био сиромаш. У пролеће је секао дрва, у лето је жито жео, а у зиму га млатио. Он је свој хлеб дакле зарађивао у зноју лица свог, у правом смислу те речи, и поред тога старао се за мене. Мајка ми беше такође вредна и добра жена, бодући иглом од рана јутра до мркла мрака, да ме издржи. Девиза јој беше кроз цео њен живот: „Моли се Богу и ради.“ Они седи обоје браве вечни санак под хладном ледином, али ми успомена на њих остаје слатка за на век. Очин здрави разум, јачина његове непоколебљиве воље, и мајчина весела и љубка, скромна нарав утркиваху се у љубави и бризи око мене, па како бих могао заборавити оне, који су највише учинили да ме буде и да будем оно што сам? Кад би могао дати Бог, ја бих сваком детету пожелео оваке родитеље, како ја имаћих! Онда би и у срцима нашим и у кућама боље стајало; у свету би било мање невоља, а у породицама више мира и више — благослова

Сем мојих родитеља, вели даље К. Кер, имам много да благодарим и својој баби. Она беше углед жена и око деце и у кући. С пријатношћу се сећам оних слатких часова, када ми је она с вечера причала приче лепе, или ми показивала песме народне. На скоро њу позове њен син Дебел у Елгерсберг, да му дође тамо, и да му предузме управу кућевних послова. Он беше учитељ у томе селу. Родитељима мојим беше врло тешко, да ме пунте да идем и ја с њом, али само сиротиња и помисао, да ћу тамо бити у добрим рукама, склонилише их да ме пунте. Тако сам ја основну школу учио у Елгерсбергу. Дебел беше изврстан учитељ. Школа му беше на најбољем гласу, а особито вољаше да спрема младиће за учитељске школе. Васпитавање му беше строго, гвоздено. Најстрожије кажњаваше за лагање и дрскост. Ја бејач чуо од другог, да они обично за свога оца веле: мој „чича“, те и ја један пут рекох тако пред њим за свога оца. Не могу никада заборавити оно његово незадовољство што му се појави тада на лицу. После мале лекције, он ми тако „опипателно“ растумачи пету заповест божју по дећима, да мени више никада није пало

на памет да, место отац, кажем мој „чича“ У обичној дружби Дебел беше особито добар и срдчан. Али према ученицима својим беше строг. У послушности, истинитости, уредности, вредноћи и у пристојности не смеђаше ни један никад да понусти. У томе би развијао највећу енергију и доследност. Томе се и данас дивим, и држим, да је имао потпуно право. Јер, где у васпитавању омладине нема ове збиље и строгости, ту је цела зграда васпитна на песку. Поред школе Дебел ме поучаваше и приватно. Највећу пажњу полагаше на језик матерњи и музику. У седмој години већ сам свирао у клавир а у десетој у оргуљу. Свакога дана слао ме је попи Д. те ме је учио латинскоме и францускоме језику. Имао сам дакле много да учим и да радим. А кад сам с послом бивао готов, увек ме је пуштао, да се са својим вршњацима проверем мало уз брдо и низ брдо по чистој ваздуху. Дебел исповедаше: „Прво рад, па онда задовољства и провођење.“ И данас су ми слатке оне веселе игре по снегу и клизање по леду, и чини ми се њима имам да благодарим за своје крешко данашње здравље, које ми помаже те сам могао да чиним онолике штрапаце, што сам их имао да поднесем у своме доцнијем животу. Колико су од нас несрећнија варошка деца, која, место забаве у чистој шуми, морају је тражити у сокачкој прабини! Још и данас ја држим за најбољу срећу, кад деца најмање до дванаесте године проведу на селу, па онда дођу у варош за даље своје образовање. Дебел дакле умеђаше подједнако да развија и дух и срце, и да буди осећања за оно што је добро и лепо. Кад је сарађиван, свештеник га у своме надгробном говору нешто страшно окриви, па му чак пређаше страшним судом, заборавиши, да су му ту и троје деце његове. Већ онда ја бех управитељ једне школе. Па не могах да отрим, по изиђем да рекнем и ја неколико речи над гробом му. За тему узех текст: „Ко је од вас без греха, тај нек се баци први каменом на њега,“ а заврших речима: „И ако те сви проклињу, то ћу ти сам ја благодарити, јер си то ти заслужио бринући се за мене.“ То ми је најлепши говор, који сам икад држао, и он је свима присутнима пао на срце, јер је са срца и потицао.

У кући Дебеловој остао сам до шеснаесте године. Онда ме он да на учитељску школу у Готи. Пријемни ми испит испаде тако сјајно да је то била најбоља награда за доброга старца. У семинару се отпоче нов живот за ме. Најволео сам Психологију и Логику, Физику и Музику. Из Музике сам имао и приватне часове и учинио сам знатне успехе. Кроз кратко време свирао сам скоро у све инструменте. У то време била је у мене нека фикс-идеја: да postanем славан композит. По целу ноћ сам често провео у свирању до зоре. Инвентар моје собе беше: један стари сто, једна дашчана столица, кревет и једна зелена лампица. Али виолина и мали клавир што ми га отац беше купио, тако су ме привлачили у овај мој празан собичак, да сам из њега излазио само онда, кад сам морао да идем на часове у семинар. Да би уштедео дрва, примакнем зими астал кревету, па би тако радио до неко доба ноћи. Недељом сам полазио своје родитеље, па се увече опет враћао у своју милу собицу, срећан с којим грошем у руци. Путем би градио стихове и сликове: „сунце“ и „срце“, „воља“ и „боља“ итд. Са својим стањем био сам потпуно срећан, јер ме и отац и мајка моја и Дебел беху одгајили у некој простоти, за коју сам им и данас захвалан.

У семинару будем три године. Онда ме савет професорски већ предложи за испит државни. Ја га положим и добијем оцену првог реда, па будем постављен за привременога учитеља у првој грађанској школи ту у Готи. Тада сам тек видео, да ми је оцена „1“ (одличан) неправедно дата. У школи имаћих да предајем познавање домовине и света, а ја знаћих само пут од Елге-сберга до Готе. Имаћих да предајем библиску историју, матерњи језик и рачун а не знаћих ништа о методском поступању у тим предметима.

Семинари беху онда више за опште образовање, но за стручно образовање учитељско. Није чудо дакле што ме беше обузео неки неописани страх, кад ме управитељ готских школа уведе у дужност. Залуд ми беше све моје *знање* — ја не знаћих ништа шта ћу с *децом!* Цела област методике и дисциплине школске беше далеко од мене! Но, на срећу, у наставном плану беше прописан барем материјал наставни. А да урадим што ваљано,

за то беше у мене воље довољно. Но испрва тако не знаћих како да отпочнем, како да удесим, да ме моји несташни ученици тако доведоше у огорчење, да сам онда најволео да побегнем из школе. Они опазише моју забуну и страх, па се тиме користише да збијају шале. С највећом пријатношћу молио сам их да буду мирни, исцрпао сам све опомене већ, па и претње; али, што сам више ја молио, опомињао, преклињао и претио, то сам све више увиђао, да су та средства немоћна. Онда ми не оста ништа друго, до — прут. Што ја немогах, то је ваљало *он* да може; место мене нека он одржи ауторитет и пажњу! Али, о празна и варљива надо! Што више ја кажњавах, то све упорнија беху она; што се више ја љућих, то ме све више она изазиваху. Ваља да човек добро познаје варошку децу, па да појми, каки се рат онда отвори између мене и моје деце. Ја бех изван себе. И да хтеше моји родитељи, ја одох у Флоренцију и предузех други посао. Али они не пристадоше, и ја морадох да останем. Отиднем једноме другу своме, ученику Дебеловом, и попричам му све своје невоље. Он се насмехи на ми каза: „Баци прут — *не дај оком* да ти се дешавају иступи и грешке, и пази, да ти је оно што предајеш *занимливо*. Ако учиниш само ово друго, знај да ће све ићи добро.“ — Јест, драги друже; ти си имао право; живом очигледношћу, започињањем из темеља, буђењем на саморадњу, те пажљивост дечију изазивати к појединим предметима, те да она заволевају не само учитеља но и наставу и грађу наставну, то је оно, на шта излази све, то је оно, што чини сву садржину Дидактике и Методике! . . . Промених своје поступање, постах разумљив у настави, и — моји се ученици знатно повратише. Упамтите ви, млади учитељи: школа је фотографија учитељева! *Моја* поправка донесе поправку *и ђака* мојих, те и данас погрешке у својих ђака тражим прво у себе сама. Први корак дакле беше учињен! И други се низаху за њим, све један по један. Мој ми је друг и даље био на руци, те смо заједно пртали карте, заједно се договарали коју књигу да купимо за своје даље образовање, и помагаше ми саветом својим тако, да ми и данас он лебди пред очима као неки живи семинар. Већ после пола године беше ми јасно, којих погрешака да се чувам

којим путем да ударим и којим средствима да се послужим, те да постигнем циљ задатка наставниковога. У школи иђаше све добро. О пруту и батинама не беше више ни помена. Деца ме завољеше; учачу с вољом и марљивошћу; настава показа жељне успехе. Мене произведоше за сталног учитеља. Запамтите дакле, драги другови: чините, да вам настава буде *занимљива!*

Плата беше тада 150 талира — за живот мало, а да се умре много! Да бих могао живети, морао сам да држим и приватне часове. Имао сам их по 26—30 недељно, тако, да сам са школским имао преко 50. Кад сам у вече долазио кући тако уморан и изломљен, па сам још имао да поправим по гомилу задатака школских, пуно пута ми је и нехотице излетео уздах: о, ти, наставничка службо, да ли има још кога посла, који овако немилостиво умара своје посленике, као ти?! . .

На срећу, ја не остах дуго ту. Мене преместише у Рулу. То је једно прекрасно местанце у тирињским горама, с пет хиљада становника. Ту се отвори нов живот за ме. Ту беше пуно интелгентних трговаца који су имали посла чак с Паризом, Лондоном и Америком, и у који беше хоризонт духовни много шири. Дружба с њима утицала је на ме веома корисно. Ја бех добио први разред. Место дотадање методе на срицање, ја сам предавао по гласаној методи и читање и писање и говорење. Кроз кратко време постигнем такав приметан успех, да су се многи дивили и да су највећи противници гласане методе почели да јој се поклањају. И сад се с особитом пријатношћу сећам оних часова, проведених међу оном малом дечицом, и признајем, да су ми то најпријатнији часови целог мога живота. И данас ми је врло одвратан један млади учитељ, који се љутио што је постављен у најнижи разред. Како ми сада не беше нужно да држим приватне часове, ја употребих све своје слободно време на своје усавршавање. Тада се нисам никада тужио на „дуго време.“ Зими сам вршио своје теориске штудије, лети сам чинио *педагошка путовања*. Овако сам се упознао с гомилом учитеља и разних уредаба, које су за моје даље образовање биле од претежног утицаја. Преко двадесет немачких великих вароши обишао сам пешке још док сам био у Готи, а сада предузнем још даља

и већа путовања. Не знам ништа, да је више утицало на моје даље развијање, но што је ово путовање. Целу Немачку бех обишао и скоро све врсте школа њених бех посетио и видео. Не могу довољно препоручивати младим учитељима ова путовања. На њима се учи *све* и *свуда*. На њима се види све како ваља и све како не ваља.

После две године ја добијем мешовиту школу, у којој беше 175 ђака. Тада сам написао прву своју књигу: „Упуство за поступање при предавању читаначких комада у неподељеној школи.“ То су моја предавања ондашња покуљена. У критикама на њих беше доста и хвале и покуде. Но у мене ни хвале пробудише сујету ни покуде малаксалост. Ја рађах даље стално.

Пошто сам се добро упознао с најнижим разредом и радом у мешовитој школи, добијем најстарији разред мушке школе, где сам том приликом оно своје више образовање још више утврдио и проширио. За оне сјајне успехе, за које су ми сви ласкали, имам највише да заблагодарим *писменој спремању за предавања*. Још сам у првима данима свога учитељевања уобичајно, да никако не идем у школу несреман за предавање. А пошто сам се увек спремао писмено, и за то се служио најбољим разним делима, то сам се не само упознао добро с литературом педагошком, и корисним идејама него сам стекао више окретности и у писменом и у усменом исказивању мисли. За то ја и ова *писмена* припремања препоручујем младим наставницима најтоплије. Ко каку мисао пише и на артији, он је мора увек јасније представљати, но онај, који је само изговори. Све моје књиге нису друго до ова предавања, што сам их ја за се спремао и предавао; и тек пошто сам их дуже време опробао, ја сам их штампао, те да се и други њима користе. Што је најбоље пак у њима, научио сам *у школи*. Јер су ми најбоље мисли падале на памет у школи, па сам их после разрађивао у својој соби. С правом бих дакле могао на свакој мојој књизи да напишем као мото: „Из школе, за школу.“

Сад ми се подаде прилика, да свој круг познавања школа проширим још на једној страни више. У Рули се подиже *занатлииска* школа. Ја добих, да у њој предајем Физику. После добијем још Кемију, Рачуницу и Геометрију. Моје радости нигде није било, кад

сам само помислио да имам сасвим нове предмете на којима и сам могу да радим! Сви столови, ормани и прозори беху у моме стану претрпани разном стакларијом и справама за експериментисање. Радио сам с такоом вољом све ове предмете, као да је у њима лежао спас света. И ученици су ми тако заволели предмете, да су и сами код куће правили све опите. Приликом испита ученици су ми показали таке резултате, да су мене одмах поставили за иншпектора завода.

У Рули сам постигао што сам могао у њој постићи. Но, на жалост, мене то скупо стаде. Великим пренапрезањем ја добијем таку раздражљивост живчану, да се озбиљно разболех. Али ми мир, одмор, шетње по чистом ваздуху околних брда и купатила помогоше, те брзо поврнем своје разрушено здравље и наставим своје послове. У то време био сам дошао до тога, да завидим људима који су своју спрему донели с универзитета. Ја се стадох премишљати озбиљно да идем на универзитет и само ме моје породичне околности одвратеше од овога. Осташ да и даље сам течем даља знања, која ми беху потребна.

У лето 1858 године мене постави мнистарство за управника школа у Валтерсхаузену. Глас о томе беше изненадио и самога мене. У Рули ми беше тако пријатно, да је мени жао било да је оставим. Кад чуше у томе месту да сам ја постављен, начинили беху праву узбуну. Само глас: да је мени само 29 година и да нисам богослов, беше кадар да произведе толику узрујаност. Они управеше на министарство молбу, да опозове ово постављење. Кад дознадох и ја за то, замолим министарство да ме врати у Рулу. Но моје питање поста сад начелно питање. Министарство *примора* и мене и њих на своју прву одлуку. Онда сам најбоље познао каки су *људи* . . . Да попричам само ову епизоду из мога школскога живота. Ја сам страшно био осетљив спрам сиромаша. За то ме беху и изабрали за директора завода за старање о сиротињи. Са жељом да савесно вршим ову поверену ми дужност, бех ставио у принцип: да дајем само онима, који су слаби и неспособни за рад, а свима здравима да не дам, но да им нађем рада. Оваким поступањем бех успео, да скоро не стаде просјачења у вароши. Један пут дође један човек к мени

и потражи помоћ. Ја видим да је здрав, па му не дадем и разложим му којима ми дајемо. Па му кажем да иде да тражи рада. Он се избечи на мене с правим пијаничким и зликовачким погледом, па рече: „Кад ћу *радити*, онда ми не требате ви!“ и оде, додајући: „Осветићу се ја вама!“ На неколико дана за тим син овога човека истуче сасвим ни за шта једно дете. Пошто је добио заслужену казну, ишао је још четрнаест дана у школу, па се разболи. Он се беше купао загрејан, па навукао врућницу. У школи сам га водио као болеснога, и таман мишљах да га обиђем, чујем, да његов отац иде од куће до куће и разноси глас, да је његов син болестан услед моје казне. За тим чу се да је дете умрло. Ја дознам, да отац му сада купи *милостињу* да *секцира* свога сина и *докаже*, да је умр'о услед удараца! И беше скупио већ око 20 талира, и сви беху одвећ радознали за резултат секције. Непријатељи су ме грдили и светили ми се; пријатељи ме жаљаху; моји плакаху. Сутра дан се већ знало, да је дете живо, и да је отац само хтео да ме заплаши и да излаже милостињу. До овога часа нисам могао замислити и веровати да има и оваких људи.

4. Априла 1859 године дођем у Валтерсхаузен. Време беше мутно и ладно. Такав беше и мој дочек. Прилике беху врло неповољне. Учитељи немађаху сталну плату, но родитељи даваху колико је ко хтео. Ако је само било чије дете кажњено, учитељ не би добио од тога ништа. Деца беху у школи подељена по богаттини и занимању њиових родитеља и по томе колико ко плаћа. Тешко беше ономе, ко би се усудио да дарне у ове уредбе! У школи никаких наставних средстава. У најстаријим разредима беше деце, која не знађаху добро ни да читају ни да пишу. Моја прва брига беше, да *са свима наставницима заједно* порадим да се овоме помогне. Наставници ме предусретоше врло љубазно, и ако их је било, који су два пут били старији од мене. Како је буру произвело код богатшке класе а каку радост код сиромашније кад им укинусмо све сталешке привилегије у школи па уредисмо децу само по узрасту и вредноћи! Али и сиромашнијима би ова радост за мало. Њиова су деца посеђавала школу врло неуредно. По настојавању моме

wwwпроишћу се строге казне за оне родитеље, који неуредно шаљу децу у школу: У њих ово произведе велико незадовољство, али ово нити је мени било пријатно, нити ми је пак убијало дух и енергију за даље поступање. Увек сам слушао све, а радио даље. Увек сам се питао: Како ће да се уздигне школа? И увек сам се управљао по ономе принципу: „Народ *нагонити* на његову срећу, значи владати њиме.“

Друга ми брига беше: да пробудим интерес у онога света за школу. Прва ми прилика беше за то једна светковина дечија. Приредисмо је што смо је сјајније могли. И ко је хтео и ко није хтео, морао је да дође. Деца се у вече враћаху својим кућама пуна руменила у лицу, пуна миља и чара; и сваки је морао да призна неупутност својих противљења новачењу. Сваки је мало више почео да сврће своју пажњу школи. Ми смо страшно кубурили и са набавком школских потреба за децу. Родитељи одговараху: „Што ће нам то?“ „Како се до сад могло без тога?“ „Мој син неће да буде књижевник“ . . . Ја приредим ђачку лутрију. Начиних 1500 лозова по грош па купих за 200—300 гроша ствари за згодитке. Сада се и најсиромашнији пограби да уложи који грош, у нади да што добије. А да сам иначе тражио, од прилога ни помена. Од лутрије остане око неколико стотина гроша. Красан капитал за све набавке! . . . Још ми се једна прилика подаде. Ја се уписах за члана друштва за привреду. Тамо сам држао најразличнија предавања из свих природних наука и о важности школа.

Нећу причати све, али ни мало нећу полаксати себи кад кажем, да је за кратко време школа, овај предмет мржње, постао предмет опште љубави и понос свих грађана.

1862 године будем премештен у Готу. С највећим жаљењем и љубављу растанем се с оном вароши, у којој ми први дани беху онако горки. С премештајем у Готу постигох врхунац својих жеља. Спремати младе људе за учитеље народне, сачувати их од свих странпутица и лутања, а посветити их високоме задатку просветилаца народних: то беше баш оно, што сам још првих година мога наставничкога посла у Рули осећао и желео. Мени се чињаше, да нема више целих у жи-

воту човековом од овога. Мој посао је сада као оно таласи од камена баченог у воду. Кад падне камен у воду, он произведе таласе, који се шире на све стране, и што даље иду од центра, то веће размере захваћају. Ја у семинару — у центру. Што ја ту рекнем, то иљадама учитеља разнесе на све стране површине земне

У семинару готском имао сам извесних другова, а од највећег утицаја на ме беше *Карло Шмит*. То беше човек пун идеала, код кога беше принцип: „и ако се не може, мора се!“ Претерано заиста, али само то вадиспитава истински.

Наскоро умре Шмит, а на његово место дође *Дитес*. С Дитесом отпочиње права епоха у овоме заводу. Он узео Литературу, Историју Света и Теорију Педагогије, а мени оста Историја Педагогије, која беше и за ме сада сасвим нова, Практична предавања, Катехетика, Методика и управа над вежбаоницом. Борављење Дитесово у овоме заводу беше не само за завод сам, него и за ме права срећа. Тада сам довршио своју „*Хришћ. наставу*“, издао „*Методику прве наставе из језика*“ и на основици Дитесових „*Основа Педагогије*“, израдио „*Рад у школи*.“ И данас се с највећом пријатношћу сећам оних дана проведених с дубоким и практичним Дитесом.

Но, на жалост, и Дитес мало би на овоме семинару. Њега одазваше у Беч, а управа семинара би поверена сада мени. Све дисциплине педагошке пређоше сада на мене.“ —

Толико по причању самога Кера.

1873 године он је постао директор учитељске школе у *Халберштату* и ту је провео пуних десет година. 1878 године произвео га је јенски универзитет за доктора Философије. 1883 године би премештен у *Ерфурт*, где га је и смрт стигла.

Кер је био пун предузимљивости и реформаторскога духа. Његови силни успеси и у школи и ван школе за школу поничу из ове његове унутарње једрине. А све што је био, то је постао сам. Од готскога привременога учитеља постао је највећи сав тник школски и педагог, коме мало има равних . . .

По „*D. Schulpraxis*“

J. M.

БЕЛЕШКЕ О ПРОСВЕТИ И ШКОЛАМА

Испитани професорски кандидати. — 47.

Цветко Петковић, предавач лесковачке ниже гимназије, из Хемије, Хемијске Технологије, Геологије и Немачког Језика. — 48. *Фрања Елезовић*, професор алексиначке ниже гимназије, из Латинског Језика с литературом, Упоредног Земљописа и Француског Језика.

Граматичица — помоћница српској граматици у основној школи књига за II разред основне школе од *Жив. П. Симића*, одобрена од Главног Просветног Савета и препоручена од г. министра за ђачку ручну књигу у основној коли, **наштампана** је.

Народна библиотека. — На крају год. 1884. било је стање краљевско-српске народне библиотеке овако: дела на разним језицима свега 22851; — србуља рукописних, диплома и натписа 396;

— србуља штампаних 64; — аутографа 363; — писамa разних 2075; — писамa Јов. Гавриловића 3 завитка; — картографских, етнографских дела, бакрореза, челикореза, дрвореза и фотографских снимака № 832 комада 2184.

У 1884. години приновљено је: дела на разним језицима 955; — србуља рукописних, диплома и натписа 103; — србуља штампаних 11; — картографских, етнографских и т. д. дела и снимака 47; — службено је ушло у библиотеку књига 350, а поклоном 543.

Библиотека била је отворена за читање преко целе године осим недеља, празника и ферија, кад се књиге чисте од прашине. У читаоницу библиотечку долазило је дневно по 15—20 лица. Читано је 15000 књига. Пзван читаонице на 1430 реверса изато је на разним језицима на читање 5000 књига.

ПРОСВЕТНИ ДОБРОТВОРИ

Зоолошком кабинету Велике школе поклатио је г. *Тодор Андрејевић*, учитељ певања у гимназији, испуњеног кенгура, рајску птицу, једног сисавца из Аустралије и један комад корала.

У корист сиромашних ђака школе бањанске, у срезу таковском школски одбор и учитељ приредили су село на Три Јерарха, на коме је пало фонду 145 динара и 30 пара.

Ученицима пиротских основних школа дао је на дар г. *Тодор Поповић*, окружни начелник, 13 комада књига „Радована.“

У корист фонда за сиромашне ђаке неготинских основних школа одбор школски и учитељи приредили су на св. Саву село с: игранком, на коме је пало од прилога 376.50 динара.

Сиромашнима ученицима неготинских основних школа поклатио је на св. Саву г. *Мига Машећ*, трговац 44 метра паркета.

У корист сиромашних ђака школе александровачке одбор школски и наставници приредили су на св. Саву село, на ком је од прилога остало на чисто 73 динара.

Школи основној у Кладову поклатио је на св. Саву г. *Петар Недељковић*, командант Фетислама, слике унутарњих делова тела. — Истога дана пало је прилога школи 170 динара.

У фонд школе баталашке на св. Саву дали су добротвори њени 44.70 динара.

Школи малчанској (нишки округ) приложио је г. *Богољуб Тирећ*, професор из Ниша, 20 дин.

У корист књижнице школе бољевачке приредили су наставници на св. Саву забаву са игранком, на којој је пало чистог прихода 40 динара.